

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Michaela Býčková

Trestné činy proti zdraví

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

březen 2016

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 24. 3. 2016

Michaela Býčková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za odborné vedení mé práce, poskytnuté konzultace a užitečné rady při zpracování této diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Historie	3
2. 1	Období raného a rozvinutého feudalismu a stavovské monarchie (9. století – 16. století)	3
2. 2	Absolutistický stát (1620 – 1848)	5
2. 3	Období kapitalismu (1848 - 1918)	5
2. 4	Vývoj od roku 1918	6
3	Trestné činy proti zdraví z kriminologického hlediska	8
4	Skutková podstata trestných činů proti zdraví	13
4. 1	Objekt	13
4. 2	Objektivní stránka	14
4. 3	Pachatel	16
4. 4	Subjektivní stránka	17
5	Úmyslné trestné činy proti zdraví	19
5. 1	Těžké ublížení na zdraví	21
5. 2	Ublížení na zdraví a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky	29
6	Nedbalostní trestné činy proti zdraví	32
6. 1	Nedbalostní trestné činy v dopravě	34
6. 2	Nedbalostní trestné činy ve zdravotnictví	38
6. 3	Nedbalostní trestné činy ve sportu	43
7	Komparace české a slovenské právní úpravy	47
8	Komparace české právní úpravy s islámským právem	51
9	Závěr	56

10	Seznam literatury	59
11	Seznam použitých zkratek.....	63
12	Abstrakt	64
13	Abstract	65

1 Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala Trestné činy proti zdraví. Trestní právo mě bavilo po celou dobu studia, absolvovala jsem trestní modul a diplomová práce v tomto oboru pro mě byla přirozenou volbou. Důvodem, proč jsem zvolila zrovna trestné činy proti zdraví, je skutečnost, že se jedná o jednu z vůbec nejzávažnějších trestných činů. Jejich postihem zákonodárce chrání nejdůležitější lidskou hodnotu, tedy zdraví. Závažnost těchto trestných činů dokazuje i jejich zařazení na první místo v systematice trestního zákoníku.

Úvodem své práce zmiňuji historický vývoj těchto trestných činů, jelikož se jedná o činy, které provází lidstvo po celou dobu jeho existence a zajisté ho budou provázet i nadále. Z kriminologických statistik vyplývá, že ublížení na zdraví zaujímá první místo v oblasti násilné kriminality, což je jev typický nejen pro dnešní dobu, nýbrž i pro doby minulé. Tato skutečnost je také jedním z důvodů, proč si myslím, že by tématu trestných činů proti zdraví měla být věnována značná pozornost.

Hlavním cílem mé práce je provést rozbor jednotlivých trestných činů proti zdraví tak, jak jsou vymezeny v Dílu 2 Hlavy I Zvláštní části Trestního zákoníku. Konkrétně se jedná o trestný čin Těžké ublížení na zdraví § 145, Ublížení na zdraví § 146, Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky § 146a, Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti § 147 a Ublížení na zdraví z nedbalosti § 148. Před samotným rozбором jednotlivých trestných činů jsem pokládala za nebytné popsat všechny čtyři obligatorní znaky skutkové podstaty trestných činů proti zdraví. Z důvodu úzkého propojení kriminologie s trestním právem jsem do této práce zařadila i kapitolu pojednávající o pohledu na trestné činy proti zdraví z kriminologického hlediska.

Vzhledem k tomu, že určitou část nedbalostních trestných činů proti zdraví tvoří trestné činy v dopravě a jelikož se jedná o téma velmi aktuální, hodlám mu ve své práci věnovat větší prostor. Vedle nedbalostních trestných činů v dopravě jsou pro právní stránce zajímavé i nedbalostní trestné činy ve zdravotnictví a sportu,

kteře přináší spoustu sporných otázek a jejichž problematice též věnuji určitou část své práce.

V závěru této práce provádím komparaci české právní úpravy trestných činů proti zdraví se slovenským právem, jakožto právem, které je českému právu nejbližší. Vzhledem k tomu, že slovenská právní úprava je té české velice podobná, tak na úplný závěr práce jsem provedla komparaci české právní úpravy s právem islámským jakožto právem diametrálně odlišným. Toto nevšední porovnání jsem zvolila z toho důvodu, že o kulturu muslimských zemí a islám se zajímám již delší dobu a z právního hlediska se můj zájem o tuto problematiku prohloubil, zejména po absolvování volitelného předmětu Právo a společnost v muslimských zemích. Navíc celkové povědomí o islámském právu u nás není příliš velké a při mých rešerších jsem nenarazila ani na dostatek českých zdrojů, které by se touto problematikou zabývaly. V tomto ohledu by má práce mohla přinést něco nového do této ne tolik probádané oblasti.

2 Historie

Jak jsem již zmínila v úvodu, trestné činy proti zdraví nejsou žádným novým fenoménem a lidstvo se s nimi potýká odnepaměti. V této kapitole se hodlám zaměřit na základní rysy vývoje trestního práva v oblasti trestných činů proti zdraví na našem území od počátku české státnosti až do současnosti. Pojmenování jednotlivých etap vývoje českého práva jsem převzala z učebnice Dějin českého a československého práva do roku 1945¹.

Dnes je trestní právo součástí práva veřejného. Na našem území tomu však vždy nebylo. Dělení práva na právo veřejné a soukromé má svůj původ již ve starověkém Římě, ale v počátcích českého práva se toto dělení příliš neuplatňovalo. Rozlišování mezi právem soukromým a veřejným začíná přicházet až v době formování moderních liberálních států. „*Teprve Imanuel Kant (18. století) se podrobně ve své Právovědě zabývá členěním práva na veřejné a soukromé a důsledně analyzuje povahu těchto dvou oblastí.*“² Na právnické fakultě v Praze se vydělily tzv. zvláštní stolice veřejného práva roku 1748.

2. 1 Období raného a rozvinutého feudalismu a stavovské monarchie (9. století – 16. století)

Formování českého státu započalo v 9. století. V této době dualismus práva veřejného a soukromého zatím neexistoval. Právo bylo převážně obyčejové a u práva trestního převažuje ryze soukromoprávní charakter, což je patrné už ze samotného soudního procesu, kdy řízení před soudem bylo zahajováno pouze na návrh poškozeného či jeho rodiny, nikoli z úřední povinnosti. V předstátní době se na pachateli uplatňovala krevní msta, která přetrvávala i v období raného feudalismu, nicméně postupně přecházela v placení náhrady za škodu či výkupné z krevní msty. Mezi spory majetkovými a trestními tehdejší společnost neviděla žádný rozdíl. Trestný čin byl brán jako útok proti poškozenému a nikoli jako útok

¹ MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1948. 4. vydání. Praha: Leges 2010, 640 s.

² ADAMOVIČ, K.: Dějiny veřejného práva ve střední Evropě. Přehled vybraných otázek. 1. vydání. Praha, C.H. Beck 2000, s. 6

proti společnosti. Hlavním cílem soudního řízení bylo rozhodnout o výši náhrady škody způsobené poraněním. Objevují se však snahy o omezení mimosoudního řešení sporů za pomoci odplaty či krevní msty. Z procesního hlediska bylo obvyklé tzv. ordálové řízení, kdy pravdivost tvrzení strany byla zjišťována iracionálním způsobem spoléhajícím na přírodní nebo jiné nadpřirozené síly. Příkladem může být ordál rozžhaveným železem, kdy obviněný během přísahy musel vydržet mít prsty položené na rozžhaveném kusu železa, čímž byla prokázána jeho nevina, jelikož „dobrého nepálí.“ Pro trestní právo je v tomto období typická silná nerovnost stran a pro hodnocení trestného činu je významné nejen to, z jaké společenské vrstvy pochází pachatel, ale i to, jakého původu je poškozený. Během 15. století začaly vznikat právní knihy, které mimo jiné obsahovaly i podrobný výklad trestního práva. Příkladem těchto právních knih je Devět knih Viktorína Kornelia ze Všehrd, Kniha Tovačovská sepsána Ctiborem Tovačovským a Kniha Drnovská, kterou napsal Ctibor Drnovský. I přes silný soukromoprávní charakter trestního práva se u určitých druhů deliktů toto pojetí postupně začínalo překonávat. „*Je tomu tak u deliktů, kterými se pachatel dotýká obecných zájmů. Z úřední iniciativy se stíhalo kupříkladu poranění, pokud jej někdo spáchal před králem, a to utětím ruky.*“³ České právo také poměrně brzy začalo rozlišovat mezi trestnými činy úmyslnými a neúmyslnými.

Již v době předhusitské je v českém trestním právu vymezena řada deliktů, které ohrožují život a zdraví. Kniha Rožmberská stanoví trestní postihy za rány „siné, krvavé, modré“. Pokud trest nebyl vykonán soukromoprávně mezi pachatelem a poškozeným, tak se obvykle uplatňovaly tresty mrzačící, které typově odpovídaly spáchanému ublížení na zdraví, například za poranění oka hrozilo oslepení, za poranění ruky useknutí pachatelovy ruky apod. Tresty měly mít hlavně odstrašující charakter s cílem se pachateli pomstít. Jeho náprava zde žádnou roli nehrála. Za násilí na rychtáři se používal trest utětí ruky a za poranění mečem před králem byl pachatel dokonce potrestán trestem smrti. Ve Vladislavském zřízení zemském (1500) nalezneme vymezení konkrétních druhů útoků proti zdraví jako např. bití do krve, rány suché, zranění či zsekání.

³ MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1948. 4. vydání. Praha: Leges 2010, s. 143

V období stavovském velkou část trestných činů tvoří rouhání a čarodějnictví, které se trestá hlavně v souvislosti s delikty proti životu a zdraví, kterými bylo travičství či usmrcení plodu. Ten, kdo se dopustil deliktu v noci, byl obvykle potrestán těžším trestem než ten, kdo se deliktu dopustil přes den. Útoky proti zdraví panovníka, zbití poslů či násilí proti straně v soudním sporu byly nazývány výtržnosti. Pozvolný zánik trestního práva coby práva soukromého začíná přicházet až v 16. století.

2. 2 Absolutistický stát (1620 – 1848)

Právo v absolutistickém období bylo značně ovlivněno právem římským, kanonickým a přirozenoprávními teoriemi. Nástup absolutismu přinesl změnu nejen v postupném vymizení práva obyčejového, místo nějž bylo nastoleno právo psané, ale také v překonání soukromoprávního charakteru trestního práva a zakotvení zásady oficiality, tedy zahajování trestního řízení z úřední povinnosti. Zásada oficiality byla poprvé zakotvena v Obnoveném zřízení zemském (1627-1628). Podrobné rozpracování pravidel tortury, tedy mučení obžalovaného, které mělo za cíl jeho přiznání, nalezneme v Constitutio Criminalis Theresiana (1769). Toto přiznání bylo považováno za hlavní důkaz. Už ve své době byla Theresiana zaostalým předpisem, jelikož obsahovala mnoho přežitků z raného feudalismu. Tresty byly obvykle velmi kruté (trhání jazyka, upálení) a mezi spáchaným deliktem a jeho společenskou nebezpečností panovala neúměrnost. Systém trestných činů stavěl na první místo provinění proti Bohu a státu a až dále následovaly delikty proti zdraví osob. Přelom v trestním právu představoval Josefínský trestní zákon - Constitutio Criminalis Josephina z roku 1707, který přinesl úplný výčet kriminálních deliktů, rozlišoval jejich společenskou nebezpečnost a poprvé zde byla zakotvena zásada nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege.

2. 3 Období kapitalismu (1848 - 1918)

Do trestního procesu byly v období po roce 1848 zakotveny základní záruky demokratického soudnictví, jako je zásada obžalovací, veřejnosti nebo volného

hodnocení důkazů. Roku 1852 byl vydán Trestní zákon, který vymezuje jednotlivé trestné činy a druhy trestů. Proti násilí zvláště chrání příslušníky policie a četnictva. Panovníkovi je zde stále poskytována vyšší ochrana než ostatním lidem. V roce 1918 po vzniku samostatného Československa byl tento Trestní zákon novelizován.

2. 4 Vývoj od roku 1918

Roku 1921 byl vydán zákon proti útisku a na ochranu ve shromážděních, který chránil zejména shromažďovací svobodu, ale mimo jiné zajišťoval i potrestání pachatele, který druhému způsobí újmu na těle. Významným trestněprávním předpisem byl zákon na ochranu republiky z roku 1923, který kromě ochrany českého státu poskytoval ochranu proti násilí směřovanému proti určitým skupinám obyvatel pro jejich jazyk, rasu nebo náboženství.

Za období protektorátu na našem území platily právní předpisy domácí a německé. Německé předpisy se v určitých oblastech aplikovaly i na příslušníky protektorátu. Tresty byly nepřiměřené a i za nedbalostní trestné činy se připouštěl trest smrti. Po roce 1945 došlo k obnovení právního pořádku v prvorepublikové podobě. Z této doby je významným právním předpisem zvláštní amnestijní zákon z r. 1946, který vyslovil beztrestnost pro činy spáchané v odplatě okupantům. Roku 1948 byl také přijat nový zákon na ochranu republiky, který mimo jiné trestal smrtí tělesný útok na ústavního činitele. Nová kodifikace trestního práva přišla až v roce 1950. Tento trestní zákon č. 86/1950 Sb. byl ovlivněn sovětským právem. Na prvním místě stála ochrana státu. Ochrana zdraví jednotlivce byla upravena až v Hlavě VI. Roku 1956 byl tento předpis novelizován, což mimo jiné přispělo i k tomu, že roku 1961 mohl být nový trestní zákon přijat poměrně rychle. Trestní zákon č. 140/1961 Sb., který byl účinný téměř 50 let a to až do roku 2009. Trestné činy proti životu a zdraví byly upraveny v Hlavě VII a *„důvodová zpráva opět poskytla ideové zdůvodnění postihu sem zařazených trestných činů oproti buržoazním individualistickým koncepcím tak, že život a zdraví občanů prohlásila*

za „jedny z nejdůležitějších společenských hodnot.“⁴ Od 1. 1. 2010 byl tento trestní zákon nahrazen novým trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. Oproti současnému trestnímu zákoníku (TZ) v sobě starý trestní zákon z roku 1961 obsahoval ustanovení týkající se trestání mladistvých, která dnes již nalezneme v samostatném zákoně (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů). Starý trestní zákon také obsahoval pouze definici těžkého ublížení na zdraví a samotný pojem ublížení na zdraví byl nově definován až v současném TZ v §122 odst. 1. Ve starém trestním zákoně také nebyl vůbec zakotven trestný čin Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky tak, jako ho známe z dnešní právní úpravy. Zařazení tohoto trestného činu já osobně považuji za velice významný posun, jelikož je žádoucí, aby pachatelé, kteří úmyslný čin ublížení na zdraví spáchají v důsledku rozrušení, úleku, zmatku nebo předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, byli trestáni mírněji, než pachatelé, kteří útočí úmyslně bez těchto polehčujících okolností.

Největší rozdíl v současném trestním zákoníku můžeme spatřovat v systematice zvláštní části, kde trestné činy proti životu a zdraví požívají nejvyšší ochrany a jsou zařazeny hned v Hlavě I. Naopak ve starém trestním zákoně, v souladu s hodnotami tehdejší společnosti, první příčky zaujímaly trestné činy proti republice a ochrana života a zdraví jedince stála až daleko za nimi. I přesto, že zákon po roce 1989 prošel novelizacemi, tak až současný trestní zákoník ve svém novém uspořádání zvláštní části zrcadlí změny, ke kterým došlo ve státoprávním zřízení po roce 1989, kdy v popředí stojí nikoliv ochrana státu, ale jednotlivce.

⁴ KUKLÍK, J. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 414

3 Trestné činy proti zdraví z kriminologického hlediska

V oblasti kriminologie řadíme trestné činy proti zdraví mezi násilné trestné činy. Pojem násilná kriminalita není pojmem právním, nýbrž kriminologickým a jeho vymezení představuje předmět sporu. Jednotliví autoři spatřují rozpor zejména v kritériu, zda za násilnou kriminalitu považujeme jen fyzické nebo i psychické projevy a dále do jaké míry směřuje násilí proti osobě či majetku. Podle Zapletala je nejobvyklejší užší vymezení ve smyslu „*úmyslného užití fyzického násilí, resp. pohrůžky násilím vůči jiné osobě. Hrozící, či aktuální užití fyzického násilí přitom může být motivováno buď nepřátelstvím (např. vražda spáchaná ze msty), nebo může jít o tzv. násilí instrumentální, sloužící dalšímu účelu (např. ke zmocnění se cizí věci při loupeži)*“.⁵ Naproti tomu Netík definuje násilnou kriminalitu tímto způsobem: „*Násilná trestná činnost je taková trestná činnost, jejíž významnou charakteristikou je fyzické poškození či usmrcení konkrétní osoby (osob), eventuálně přítomnost záměru takový následek způsobit (pokus)*“.⁶ Já osobně se přikláním spíše k první definici, tedy že za násilnou kriminalitu lze spatřovat i pohrůžku násilím či násilí směřující k dalšímu účelu.

Se samotným pojmem násilí se můžeme setkat v § 119 TZ: „*Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem.*“ Toto výkladové ustanovení nám ale definici pojmu násilí nijak neozřejmuje a jeho vymezení je tedy ponecháno teorii, která o násilí hovoří jako o „*použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného nebo očekávaného odporu.*“⁷ Trestné činy proti zdraví tvoří jen určitou výseč násilných trestných činů. Násilné trestné činy nenalezneme pouze v Hlavě I. TZ, nýbrž v různých podobách se vyskytují napříč celým TZ (př. trestný čin loupeže § 173, znásilnění § 185, násilí proti orgánu veřejné moci § 323 atd.) Podle policejních statistik tvoří úmyslné ublížení na zdraví dlouhodobě kolem 30% ze všech násilných trestných činů, což tyto činy staví na první příčce. Za rok 2015

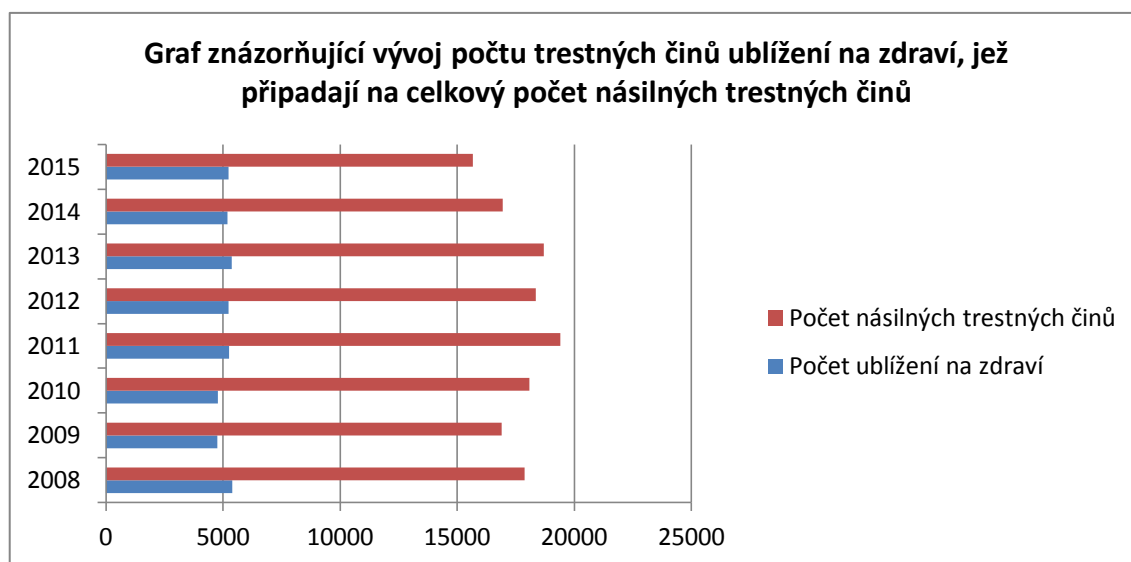
⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 286-287

⁶ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 455

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Obecná část. §1-139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1317

bylo zjištěno 5 229 trestných činů ublížení na zdraví z celkových 15 669, jež připadají na násilnou kriminalitu.⁸ V porovnání s předchozími 20 lety je situace poměrně stabilní a k žádným rapidním nárůstům ani poklesům odsouzených pachatelů za tyto trestné činy nedochází. Jen pro srovnání v roce 2008, tato čísla představovala 5 397 zjištěných trestných činů ublížení na zdraví z celkového počtu násilných trestných činů 17 875.⁹

Statistiky Policie ČR:¹⁰

Nejčastějším pachatelem je muž do 30 let, méně vzdělaný a ze sociálně nižší ekonomické vrstvy. Ženy tvoří pouze 8,5%. Velká část násilných trestných činů není dopředu naplánovaná a výjimkou není ani jejich spáchání pod vlivem alkoholu. Pachatele lze také dělit podle kritéria, zda k páchaní trestné činnosti napomáhá příznivá kriminogenní situace nebo zda je situace navozená.

Zvláštní kategorii představují tzv. hate crimes neboli trestné činy z nenávislosti. Hate crimes spojuje společný motiv, který spočívá v nenávislosti k určité skupině lidí z důvodu jejich odlišnosti ať už rasové, politické, spočívající

⁸ Statistické přehledy kriminality za rok 2015. Policie ČR. [cit. 22-03-2016]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>

⁹ Statistické přehledy kriminality za rok 2008. Policie ČR. [cit. 22-03-2016]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2008.aspx>

¹⁰ Statistické přehledy kriminality za roky 2008 – 2009. Policie ČR. [cit. 22-03-2016]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

v sexuální orientaci, handicapu a podobně. Mimo jednání spočívající ve fyzickém útoku na poškozeného můžou být hate crimes páčány také poškozováním majetku, šikanou, obtěžováním nebo verbálními útoky. Učebnice kriminologie vymezuje typologii pachatelů hate crimes dle motivace jednání na následující čtyři kategorie:

- 1) Násilná kategorie pachatelů, kteří touží po vzrušení, napětí a moci
- 2) Bránící se kategorie pachatelů, kdy je s násilím spojena především obrana prostoru, který pachatelé považují za svůj
- 3) Odvetná kategorie pachatelů, jejichž motivací je přání pomstít ponížení nebo napadení příslušníka skupiny, ke které pachatel náleží
- 4) Pachatelé kvůli posláni, kteří se snaží ze země odstranit podřadné nežádoucí skupiny, které podle jejich názoru působí škodu, ohrožují jejich víru nebo rozvoj společnosti.¹¹

Trestní zákon přímo pojem hate crimes nezná, nicméně trestné činy Těžké ublížení na zdraví a Ublížení na zdraví obsahují ve svých skutkových podstatách ustanovení, kdy pachatel bude potrestán „*spáchá-li čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.*“ Tato ustanovení v podstatě odpovídají vymezení hate crimes, kdy pachatel útočí proti osobám kvůli jejich odlišnosti. Pachatelem těchto trestných činů podle publikace Forezní psychologie¹² bývá především tzv. politický pachatel, který se v žádném případě nepovažuje za kriminálního. Političtí pachatelé se pak dále dělí na pachatele z přesvědčení a pachatele z pseudopřesvědčení. V prvním případě pachatel bojuje za jakýsi ideál a domnívá se, že mu společnost bude vděčná, zatímco pachatel z pseudopřesvědčení politickou motivaci jen předstírá a trestných činů se dopouští z touhy po dobrodružství.

¹¹ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 235

¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 445 s.

Příčin vzniku násilného chování jedince může být mnoho, nicméně literatura vyčleňuje dvě zásadní skupiny a těmi je vliv rodiny, ve které dítě vyrůstá a normy chování platné ve společnosti. Vliv rodiny spočívá v tom, že dítě již od mala napodobuje chování svých rodičů, a pokud tedy v rodině dochází k agresivnímu jednání či dokonce fyzickému týrání, dítě tyto vzorce chování převeze za své. Společně s vlivem rodiny jsou důležité také normy chování platné ve společnosti jako celku. Podstatné je především to, jak společnost agresivní jednání hodnotí, zda ho odsuzuje nebo naopak podněcuje. Roli zde mohou sehrát i média, která informují o agresivních trestných činech a často se vyžívají v podrobném popisování způsobu spáchání trestného činu doloženém množstvím fotografií, přičemž právní stránka věci zůstává upozaděna. Dalším faktorem mohou být filmy a seriály, přičemž není výjimkou, že pachatel z těchto zdrojů čerpá inspiraci, popřípadě agresivní chování považuje za normální stav, což hrozí především u dětí.

Základem prevence je prevence sociální, kam řadíme zlepšování vztahů ve společnosti, efektivnější využívání volného času a také boj s alkoholismem, který hraje významnou roli. Jak jsem již zmínila výše, páchaní násilných trestných činů pod vlivem alkoholu není výjimečné a tak je třeba potíráním alkoholismu a jiných návykových látek těmto situacím předcházet. Na úrovni společenských resp. rodinných vztahů je třeba odmítat násilné a agresivní jednání. *„Řada zemí již přistoupila k tomu, že používání fyzického násilí v rodině jako výchovného prostředku prohlásila za nepřijatelné. Tělesné trestání má být nahrazeno oceňováním žádoucího chování dítěte, nenásilným odsuzováním chování nežádoucího a osobním příkladem.“*¹³ Dalším druhem prevence je prevence situační, která má zabránit pachateli využít příznivé kriminogenní situace. Pomoci může posílení policejních hlídek, osvětlení veřejných míst či městské kamerové systémy. *„Při úvahách o příčinách a prevenci násilné kriminality bývá též poukazováno na význam momentu dostupnosti zbraně, zejména při zkratovitém řešení konfliktních situací. I dílčí legislativní kroky k omezení dostupnosti střelných zbraní a k regulaci manipulování s nimi mohou přinést určitý preventivní*

¹³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 304

efekt. Je tedy žádoucí pokračovat v restriktivní politice ve vztahu k nabyvání, registraci, držení, nošení a používání střelných zbraní, jak je v současné době upravuje zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních, ve znění novel.¹⁴

V neposlední řadě je důležitá i viktimologická prevence, která působí na případné budoucí oběti tím, že je učí jak se vyvarovat nebezpečí napadení, případně jak se mu ubránit. Příkladem mohou být kurzy sebeobrany, informovanost dětí ve školách jak postupovat při napadení či jak se vyhýbat určitým kriminogenním situacím.

¹⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 305

4 Skutková podstata trestných činů proti zdraví

Skutkovou podstatou rozumíme souhrn subjektivních a objektivních znaků, které určují jednotlivé trestné činy a odlišují je od sebe navzájem. Každá skutková podstata trestného činu obsahuje čtyři obligatorní znaky, které podrobněji rozeberu na následujících řádcích. Jsou jimi objekt, objektivní stránka, pachatel a subjektivní stránka. Tyto obligatorní znaky nemusejí být vždy v jednotlivých ustanoveních trestního zákona výslovně vyjádřeny, nicméně i přesto platí, že aby se jednalo o trestný čin, musí být přítomny vždy všechny znaky skutkové podstaty. Pokud není některý ze znaků výslovně vyjádřen, dovozujeme jej teoretickým výkladem. Mimo obligatorních znaků skutkové podstaty, je možné sledovat i fakultativní znaky, kterými se rozumí kupříkladu určitý způsob spáchání trestného činu, specifický čas, cíl či pohnutka.

4.1 Objekt

Objekt je typickým znakem skutkové podstaty, který není výslovně vyjádřen, nýbrž se jedná o abstraktní konstrukci. Objektem rozumíme hodnoty, zájmy a společenské vztahy, které trestní zákoník chrání. V případě trestných činů proti zdraví je chráněným zájmem lidské zdraví. V některých případech ovšem nemusí být chráněný zájem jen jeden, ale může jich být více. Například u kvalifikované skutkové podstaty Těžkého ublížení na zdraví jinému pro jeho domnělou nebo skutečnou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně či domněle bez vyznání (§ 145 odst. 2 písm. f) TZ) je mimo lidské zdraví chráněna také rovnost lidí. „*Chráněno je lidské zdraví i u člověka nemocného nebo zraněného. Ublížení na zdraví v takovém případě záleží v dalším poranění, resp. ve zhoršení nemoci.*“¹⁵ Při posuzování následků na zdraví poškozeného je rozhodující jeho zdravotní stav předtím, než na něm byl spáchán trestný čin. Nevychází se tedy ze stavu absolutního zdraví, ale posuzuje se, oč došlo ke zhoršení proti původnímu zdravotnímu stavu poškozeného. Při posuzování tohoto zhoršení nebereme v potaz, zda na zhoršení stavu měl vliv i nějaký zvláštní psychický nebo fyzický stav pachatele.

¹⁵ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 491

Od objektu je třeba odlišit předmět trestných činů proti zdraví, kterým je člověk. Při zasažení objektu (chráněného zájmu) hovoříme o následku, zatímco při zasažení předmětu hovoříme o účinku. Předmět útoku hraje zvláštní roli v trestním řízení, jelikož *„pomáhá v trestním řízení individualizovat a konkretizovat projednávaný skutek, aby byla zachována jeho totožnost a nemohl být zaměněn s jiným skutkem“*¹⁶

4. 2 Objektivní stránka

Objektivní stránkou je způsob spáchání trestného činu a jeho následek. Mezi způsobem spáchání trestného činu a jeho následkem musí existovat příčinný vztah neboli kauzální nexus. Trestný čin ublížení na zdraví může být spáchán jak jednáním komisivním (konáním), tak i omisivním (opomenutím). Příkladem komisivního jednání může být útok pachatele s nožem v ruce s úmyslem vypíchnout poškozenému oko. Naopak o omisivní jednání půjde tehdy, pokud lékař zanedbá svou povinnost a nepodá pacientovi lék, v důsledku čehož u pacienta dojde k poruše zdraví. Vzhledem k tomu, že trestné činy proti zdraví lze spáchat komisivně i omisivně, tak pokud dojde ke spáchání omisivního, hovoříme o tzv. nepravých omisivních deliktech. Podle § 112 TZ se *„jednáním rozumí i opomenutí, k němuž byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.“* A contrario lze z tohoto ustanovení dovodit, že pachatel nemůže být stíhán za jakékoliv opomenutí, ale jen za takové, ke kterému byl ze zákona povinen. Ve výše zmíněném příkladu nepodání léku pacientovi má lékař povinnost pacientovi podat lék vyplývající jak z jeho lékařského slibu, tak i z ustanovení § 49 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, který stanoví, že *„zdravotnický pracovník je povinen poskytovat zdravotní služby, ke kterým získal odbornou nebo specializovanou způsobilost podle jiných právních předpisů, v rozsahu odpovídajícím jeho způsobilosti, zdravotnímu stavu pacienta, na náležitě odborné úrovni a řídit se etickými principy.“* V případě opomenutí

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 122

podle § 112 TZ se jedná o opomenutí zvláštní povinnosti konat vyplývající z právního předpisu. Naproti tomu rozlišujeme tzv. obecnou povinnost konat, která je vymezena v § 150 TZ, který patří mezi trestné činy ohrožující a jeho skutková podstata spočívá v tom, že pachatel neposkytne potřebnou pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví vážné známky poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění. Při porušení této povinnosti je pachatel odpovědný pouze za spáchání trestného činu Neposkytnutí pomoci podle § 150 TZ a nikoli za účinek, který nastal tím, že pachatel tuto obecnou povinnost konat porušil.

Způsob jednání hraje významnou roli při trestání pachatele, kdy může představovat přitěžující okolnost. Například, pokud pachatel spáchá trestný čin Těžkého ublížení na zdraví zvláště trýznivým způsobem, bude se jednat o přitěžující okolnost ve smyslu ustanovení § 42 písm. c) TZ.

Následkem trestných činů proti zdraví může být jak následek jako znak základní skutkové podstaty nebo těžší následek, kterým se rozumí takový následek, který je závažnějším v porovnání se základní skutkovou podstatou trestného činu. U Těžkého ublížení na zdraví je těžším následkem jednání uvedené v odst. 3, kdy *„odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.“* S těžším následkem je také spojena vyšší sazba trestu odnětí svobody než u následku v základní skutkové podstatě.

Mezi jednáním a následkem trestného činu musí být příčinná souvislost, tedy pachatel může být trestně odpovědný jen v tom případě, kdy jeho jednání skutečně vedlo k způsobenému následku. Navíc je třeba, aby zde bylo zavinění, jelikož nezaviněné následky se nepřičítají. Příčinnou souvislost určuje tzv. teorie podmínky, což v praxi znamená zjištění toho, zda by došlo k danému následku i v tom případě, kdy bychom určité jednání odmysleli. Příčinou se pak rozumí každý jev, bez kterého by nenastal jiný jev a není rozhodné, že k trestněprávně relevantnímu následku nedošlo pouze vinou pachatele, ale že na něm měla svůj podíl i jiná skutečnost, kupříkladu špatný zdravotní stav oběti apod.

4. 3 Pachatel

Pachatelem trestných činů proti zdraví může být kdokoliv, kdo naplnil znaky skutkové podstaty uvedených trestných činů a zároveň v době spáchání trestného činu byl příčetný a dovršil 15 let věku. K těmto obecným podmínkám pak ještě přistupuje podmínka rozumové a mravní vyspělosti, v případě, že jde o provinění spáchané mladistvým. Podle § 7 zákona č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, se trestných činů proti zdraví nemůže dopustit právnická osoba. Pachatelem navíc může být i ten, jehož jednání bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu a k jehož dokonání nakonec nedošlo (pokus podle § 21 TZ) nebo ten, jehož jednání zůstalo ve stádiu přípravy (příprava podle § 20 TZ). Příprava je však trestná pouze u těch trestných činů, u kterých to zákon výslovně stanoví. Z trestných činů proti zdraví je příprava trestná pouze u Těžkého ublížení na zdraví § 145 TZ. V případě pokusu hodnotíme i to, co chtěl pachatel skutečně způsobit, nikoli pouze skutečnou újmu, která poškozenému vznikla. Pokud by se například pachatel pokoušel poškozenému uříznout ruku, ale způsobil by mu nakonec pouze zlomeninu, bude odpovědný za pokus těžkého ublížení na zdraví. Za pachatele dále považujeme spolupachatele podle § 23 TZ, kdy trestný čin byl spáchán úmyslným jednáním dvou nebo více osob a také účastníka podle § 24 TZ, kterým je ten, kdo spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil, vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin, či umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu. V neposlední řadě je pachatelem i tzv. nepřímý pachatel podle § 22 odst. 2 TZ, kdy pachatelem trestného činu je ten, kdo k provedení činu užil osoby, která není trestně odpovědná a to např. pro nedostatek věku, pro to, že jednala v obraně či krajní nouzi, pro nepřičetnost apod. Literatura osobu, kterou pachatel užil ke spáchání trestného činu, nazývá živý nástroj.

U trestných činů proti zdraví není stanovena žádná speciální vlastnost, způsobilost či postavení pachatele a může jím tedy být každý, což je patrné i z uvozujícího slova „kdo“ u jednotlivých skutkových podstat.

Co se týče otázky příčetnosti, tak není výjimečná situace, kdy se plně příčetný pachatel požitím alkoholu nebo jiné návykové látky uvede do stavu

nepříčetnosti, ve kterém spáchá trestný čin. Do stavu nepříčetnosti se pachatel může uvést jak úmyslně, takové jednání pak nazýváme *actio libera in causa dolosa*, nebo nedbalostně – *actio libera in causa culposa*. V prvním úmyslném případě se jedná o situaci, kdy se pachatel opije (či užije jinou návykovou látku) takzvaně na kuráž a v tomto stavu spáchá trestný čin. V druhém případě pachatel spáchá nedbalostní trestný čin v nepříčetnosti a jeho nedbalost spočívá v tom, že spáchal trestný čin jednáním, kterým se uvedl do stavu nepříčetnosti. Příkladem může být *„řidič motorového vozidla se opije za přípravy na cestu a způsobí neopatrnou jízdou smrtelný úraz. Pak lze v tom, že se uvedl do stavu nepříčetnosti spatřovat jednání, jímž z nedbalosti způsobil usmrcení (§ 143 TZ). Pachatel je plně odpovědný za trestný čin z nedbalosti.“*¹⁷ Stejně to samozřejmě platí i v případech kdy pachatel nezpůsobí poškozenému smrt, ale újmu na zdraví.

4. 4 Subjektivní stránka

Obligatočním znakem subjektivní stránky je zavinění. *„Zavinění je vnitřní (psychický) vztah pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin.“*¹⁸ Zavinění může být úmyslné nebo nedbalostní. Obecně zákon stanoví, že k tomu, aby se jednalo o trestný čin, je třeba úmyslné zavinění, nestanoví-li zákon jinak. Trestné činy proti zdraví lze spáchat jak úmyslně, tak i nedbalostně. *„Zavinění ve formě úmyslu nebo nedbalosti může být různé intenzity, různého stupně. Čím lépe pachatel zná všechny rozhodující skutečnosti, tím vyšší je stupeň jeho zavinění a naopak.“*¹⁹ Vyšší míru zavinění budeme shledávat například u boxera, který poškozeného úmyslně napadne, praští ho vší silou do hrdla, přičemž si je vědom, že tímto zásahem může poškozenému způsobit silné krvácení či natržení dýchací trubice. Hodnotícím kritériem je zde skutečnost, že takovýto typ pachatele má proti laikovi významně vyšší míru znalostí o možných následcích, které svým jednáním může způsobit. Zajímavá je také otázka, zda je možné úmysl pachatele prokazovat čistě z povahy předmětu, kterým byl veden útok. Je možné, abychom dovozovali úmysl pachatele zmrzačit poškozeného jen z toho důvodu, že proti němu použil

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 193

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 180

¹⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 216

nůž? Názory se mohou různit, nicméně Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 29. 10. 1990, Sp. Zn. 7 Tz 44/90 vyvodil jasný závěr a to takový, že: „*úmysl pachatele způsobit jinému těžkou újmu na zdraví nelze dovozovat jen z povahy předmětu, kterým byl veden útok. Je třeba zvážit i další okolnosti případu, jako jsou způsob použití tohoto předmětu, intenzita vedeného úderu apod.*“²⁰ Dokazování zavinění je obzvláště obtížné, jelikož se jedná o hodnocení vnitřních pochodů pachatelovi mysli a orgány činné v trestním řízení si mnohdy musí vystačit jen s okolnostmi objektivní povahy, ze kterých následně dovozují vnitřní vztah pachatele k zavinění. Dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu platí, že při hodnocení situace, kdy pachatel spáchal trestný čin Těžké ublížení na zdraví, je třeba, aby bylo bez pochybností prokázáno, že pachatelův úmysl směřoval ke způsobení těžké újmy. Nestačí jen to, že k těžké újmě došlo, jak také dokládá právní věta z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 1968, Sp. Zn. 2 Tz 22/67: „*k naplnění subjektivní stránky trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 TZ (pozn. autorky – myšleno starého trestního zákona č. 140/1961 Sb.) nestačí, že pachatel jednal úmyslně, nýbrž musí být prokázáno, že jeho úmysl směřoval ke způsobení následku uvedeného v tomto ustanovení, tj. ke způsobení ublížení na zdraví.*“²¹

Fakultativními znaky subjektivní stránky jsou pohnutka a cíl. Vyjádření pohnutky nalezneme například v § 145 odst. 2 písm. f) TZ, kdy pachatel úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví jinému pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině apod.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1990, sp. zn. 7 Tz 44/90. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016]

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 1968, sp. zn. 2 Tz 22/67. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016]

5 Úmyslné trestné činy proti zdraví

Trestné činy proti zdraví lze dělit podle formy zavinění na trestné činy nedbalostní a trestné činy úmyslné. Trestné činy proti zdraví jsou systematicky zařazeny v Hlavě I Díl 2 Trestního zákoníku. Tímto zařazením zákonodárce dává najevo, že objekt těchto trestných činů, tedy lidské zdraví, je hoděn nejvyšší ochrany. Vyšší ochrany v systematice trestního zákona požívají už jen trestné činy proti životu. Všechny trestné činy, o kterých tato práce pojednává, patří mezi tzv. trestné činy poruchové, což znamená, že jejich následkem je porušení zájmu chráněného zákonem. Ochrana lidského zdraví vychází nejenom z trestního zákoníku, nýbrž i z ústavních norem, konkrétně z Listiny základních práv a svobod, čl. 31 věty první, která stanoví, že „každý má právo na ochranu zdraví.“

Abych mohla na následujících stránkách podrobněji rozebrat trestné činy proti zdraví, je třeba nejprve uvést, jakým způsobem ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví vymezuje trestní zákoník. Legální definici nalezneme ve výkladovém ustanovení § 122 TZ, které stanoví:

§ 122

(1)Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.

(2)Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví

- a) zmrzačení*
- b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti*
- c)ochromení údu*
- d)ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí*
- e) poškození důležitého orgánu*
- f) zohyzdění*
- g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu*
- h) mučivé útrapy, nebo*
- i) delší dobu trvající porucha zdraví.*

Ublížením na zdraví se rozumí stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného, který vyžaduje lékařské ošetření. Mimo tuto podmínku uvedenou v ustanovení § 122 odst. 1 TZ zde navíc přistupuje ještě podmínka judikovaná soudy (č. II/1965 Sb. rozh. tr.), kdy se musí jednat o takovou poruchu zdraví, která poškozenému znesnadní obvyklý způsob života nejméně po dobu sedmi dní. Pokud však ublížení na zdraví dosahuje značné intenzity, doba sedmi dní splněna být nemusí. *„Při posuzování pojmu ublížení na zdraví je třeba vycházet ze zhodnocení všech důležitých okolností, zejména povahy poruchy, jakými příznaky se projevovala, který orgán nebo která funkce byly narušeny, jaká byla bolestivost poranění a její intenzita, jaké lékařské ošetření si poranění vyžádalo a do jaké míry porucha zdraví narušila obvyklý způsob života poškozeného včetně toho, zda a na jakou dobu ji vyřadila z pracovního procesu.“*²² Z výše uvedeného vyplývá, že posouzení dopadu útoku na zdraví poškozeného má značně subjektivní charakter a je tedy třeba postupovat případ od případu. Nutnost lékařského vyšetření je naopak ve vymezení legální definice ublížení na zdraví hlediskem objektivním a rozhodně nestačí, aby si poškozený zranění ošetřil sám. Kritérium pracovní neschopnosti nemusí být zcela nutně vždy splněno. V určitých případech může dojít k ublížení na zdraví, aniž by byla omezena schopnost poškozeného pracovat. Například zlomená ruka u učitele. Naopak může dojít ale i k situaci, kdy újma na zdraví nedosáhne takové intenzity, aby mohla být klasifikována coby trestný čin, nicméně poškozený je práce neschopný. Takovým případem může být například poranění prstu u klavíristy. Z výše uvedeného vyplývá, že ne každá zdravotní porucha nutně musí znamenat ublížení na zdraví, tak jak ho vymezuje trestní zákoník. Tato skutečnost souvisí ze základní zásadou trestního práva, kterou je zásada subsidiarity trestní represe, kdy trestní právo chápeme jako ten nejpřísnější, krajní a poslední prostředek ochrany společnosti neboli prostředek poslední instance tzv. ultima ratio.

²² JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 495 - 496

Ustanovení § 122 odst. 2 TZ obsahuje nejen podmínku vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, ale také taxativní výčet toho, co je považováno za těžkou újmu na zdraví, přičemž může dojít i k více poškozením najednou. Tyto dvě podmínky musejí být splněny zároveň. Jednotlivé případy toho, co je považováno za těžkou újmu na zdraví vymezuje judikatura. Podrobný popis případů těžkého ublížení na zdraví je v této kapitole rozebrán níže.

Trestné činy vymezené v této kapitole jsou trestné činy úmyslné, tedy pachatelův úmysl musí buď přímo, kdy pachatel chtěl způsobit újmu či alespoň nepřímo, kdy pachatel věděl, že může újmu způsobit a byl s tím srozuměn, směřovat ke způsobení újmy na zdraví. Při prokazování úmyslu pachatele je třeba vzít v potaz mnoho faktorů – způsob útoku, do jakého místa na těle pachatel mířil zbraní, intenzitu vedeného útoku, četnost zásahů na těle, slovní projevy při činu atd. Důležitým faktorem je i výpověď pachatele, která může posouzení úmyslu usnadnit v případě doznání, avšak obvykle je třeba počítat s tím, že pachatel nebude o svém činu vypovídat pravdivě. Z výše zmíněného tedy vyplývá, že prokázání úmyslu pachatele není pro orgány činné v trestním řízení vůbec snadnou otázkou a jednotlivé aspekty, ze kterých úmysl prokazují, je třeba posuzovat komplexně.

Mezi úmyslné trestné činy proti zdraví řadíme Těžké ublížení na zdraví § 145 TZ, Ublížení na zdraví § 146 TZ a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky § 146a TZ.

5. 1 Těžké ublížení na zdraví

§145

Těžké ublížení na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) na dvou nebo více osobách,
- b) na těhotné ženě,
- c) na dítěti mladším patnácti let,
- d) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,
- e) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,
- f) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
- g) opětovně nebo poté, co spáchal jiný zvláště závažný zločin spojený s úmyslným způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti nebo jeho pokus, nebo
- h) ze zavrženíhodné pohnutky.

(3) Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(4) Příprava je trestná.

Těžké ublížení na zdraví je nejzávažnějším trestným činem proti zdraví. Jedná se o zvláště závažný zločin, jehož základní skutková podstata spočívá ve způsobení těžké újmy na zdraví jiné osobě, za což lze uložit trest odnětí svobody na tři léta až deset let. U kvalifikovaných skutkových podstat je sankcí odnětí svobody na pět až dvanáct let v případě, kdy těžké ublížení na zdraví bude spácháno na taxativně vymezeném okruhu osob (§ 145 odst. 2 TZ) a v případě, kdy pachatel činem uvedeným v základní skutkové podstatě způsobí smrt, hrozí trest odnětí svobody na osm až šestnáct let (§ 145 odst. 3 TZ). Podle úmyslu pachatele je třeba důkladně posoudit, zda se jednalo o těžké ublížení na zdraví s následkem smrti nebo o pokus vraždy podle § 140 TZ. Příprava je ze všech trestných činů proti zdraví trestná pouze v případě Těžkého ublížení na zdraví.

Výklad pojmu těžká újma na zdraví nalezneme v ustanovení § 122 odst. 2 TZ, kdy se těžkou újmou na zdraví rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví, přičemž zde judikatura dovodila, že se musí jednat o dobu nejméně 6 týdnů. Těchto 6 týdnů se bere pouze jako doba orientační a je třeba vždy posuzovat konkrétní újmu na zdraví, její povahu a příznaky ji doprovázející. Těchto 6 týdnů můžeme chápat i jako hranici mezi ublížením na zdraví a těžkou

újmou na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) TZ, tedy delší dobu trvající poruchu zdraví. Při posuzování zdravotního stavu pachatele po útoku se soudce neobejde bez znaleckého nálezu nebo posudku, který musí podrobně pojednávat o tom, jaký druh zdravotní újmy byl poškozenému způsoben, jaké to pro něj bude mít následky, zda je práce neschopný, či jak dlouho bude trvat léčení. Znalec ovšem není oprávněn se zabývat právní stránkou věci. Zhodnocení právního hlediska a to, zda došlo k těžké újmě na zdraví, či jen ublížení na zdraví, připadá jen a pouze soudu. Taxativně vymezené případy těžké újmy na zdraví podrobněji popíšu níže, přičemž vycházím z toho, jak jednotlivé pojmy hodnotila v minulých letech judikatura pro kterou byla východiskem „*soudně lékařská hlediska sdělená některými ústavy pro soudní lékařství, která mohou přispět k jednotnému posuzování druhů těžké újmy na zdraví*“²³, jak uvádí Nejvyšší soud ve svém zhodnocení ze dne 2. 7. 1965 (z rozboru a zhodnocení výsledků prověrky rozhodování některých okresních soudů o trestných činech ublížení na zdraví podle §221 a §222 tr. zák. ve II pololetí 1964, projednaného a schválného plénem Nejvyššího soudu dne 2. července 1965 pod Pls 6/65). Toto zhodnocení Nejvyššího soudu bývá v odborné literatuře (stejně tak jako v této práci) obvykle označováno pod zkratkou II/65 Sb. rozh. tr.

a) Zmrzačení

Za zmrzačení se pokládá trvale chorobný stav, charakterizovaný:

1) značnou změnou těla nebo jeho části

a) převážně tvarovou (např. deformace páteře, projevující se jako větší hrb)

b) převážně funkční (např. ztuhlost v kyčelním kloubu v nepříznivém postavení)

2) ztrátou některé z končetin nebo jejich podstatných částí.

U horních končetin stačí již amputace v zápěstí, u dolních končetin amputace nad hlezenním kloubem. Nepatří sem ztráta boltce, některého prstu, chodidla, ani kulhání vzniklé zkrácením nebo prohnutím po špatném zhojení

²³ Zhodnocení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 1965, Sp. Zn. Pls 5/65. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016].

zlomeniny. Stejně tak se sem nezařazují ztuhlosti v méně důležitých kloubech, je-li s tím spojena jen malá porucha funkce (č. II/1965 Sb. rozh. tr.).

b) Ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti

Ztrátou nebo podstatným snížením pracovní způsobilosti se rozumí trvalý chorobný stav nebo ztráta části těla, spojené s úplnou ztrátou nebo alespoň s podstatným snížením povšechné pracovní způsobilosti (č. II/1965 Sb. rozh. tr.). Povšechnou pracovní způsobilost je třeba odlišit od konkrétní pracovní způsobilosti. Při ztrátě povšechné pracovní způsobilosti poškozený není schopen vykonávat jakýkoliv druh práce, zatímco při ztrátě konkrétní pracovní způsobilosti přijde pouze o možnost vykonávat svoji práci dosavadní. V takovémto případě se pak nejedná o Těžké ublížení na zdraví, ale pokud jsou splněny zákonné požadavky, může se případně jednat o Ublížení na zdraví. Příkladem může být uříznutí prstů u nohou baletce. Svoji dosavadní práci vykonávat nemůže, ale povšechná pracovní způsobilost zůstává zachována. Při podstatném snížení povšechné pracovní způsobilosti se musí jednat o snížení vyšší než 50%.

c) Ochromení údu

Ochromením údu je trvalá nezpůsobilost nebo značně snížená schopnost pohybu horní nebo dolní končetiny nebo její značné části (č. II/1968 Sb. rozh. tr.). Pro ochromení nepostačuje ochrnutí končetiny pouze v její části (např. jen prsty u rukou), ale musí se jednat o kompletní znemožnění funkce dané končetiny.

d) Ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí

O ztrátu smyslového ústrojí se jedná v případě úplné ztráty smyslu a u podstatného oslabení se jedná o snížení na méně než polovinu předchozí smyslové funkce (č. II/1965 Sb. rozh. tr.). V praxi nejčastěji dochází ke ztrátě nebo oslabení zraku a sluchu. Při ztrátě jednoho oka se nejedná o 50% ztrátu smyslového ústrojí, nýbrž o ztrátu 25%, jelikož lidské tělo se dokáže orientovat a vnímat okolní prostředí i jen s jedním okem. *„Při ztrátě jednoho oka totiž dochází ke ztrátě méně než poloviny zraku v důsledku překrývajících se zorných polí obou očí. Ačkoliv dojde i ke ztrátě prostorového vnímání (vnímání dálky, hloubky, orientace*

v prostoru), nepovažuje se tato ztráta části zorného pole a prostorové orientace za podstatné oslabení smyslového ústrojí.“²⁴ V tomto případě se sice nejedná o oslabení funkce smyslového ústrojí, nýbrž o poškození důležitého orgánu podle § 122 odst. 2 písm. e) TZ. Podobně to platí i při ztrátě jednoho ucha. Zde se jedná pouze o 15% oslabení funkce smyslového ústrojí a o poškození důležitého orgánu tedy nepůjde. Čich, hmat a chuť nejsou natolik důležité smysly jako zrak a sluch, ale k jejich poškození může dojít v důsledku poškození nervové soustavy, což by však, stejně jako u poškození jednoho oka, znamenalo způsobení těžké újmy podle písm. e) – poškození důležitého orgánu.

e) Poškození důležitého orgánu

Poškození důležitého orgánu je takové poškození orgánu, kdy vzniká nebezpečí pro život nebo jiný závažný trvalý následek, který odpovídá jiným těžkým újmám na zdraví (č. II/1965 Sb. rozh. tr.). V praxi pod toto ustanovení spadá převážně otřes mozku, poranění míchy, srdce, ledvin, kloubů, dýchacích cest, poškození důležitých nervů atd.

f) Zohyždění

Zohyžděním je každá viditelná, trvalá změna, která mění vzhled poškozeného a způsobuje odpor a ošklivost (č. II/1965 Sb. rozh. tr.). Tato újma představuje hlavně kosmetickou vadu mající zásadní vliv na společenský život poškozeného, nikoliv na jeho pracovní schopnost. K zohyždění obvykle dochází v oblasti obličeje a nemělo by se jednat o vady, které je možné opravit jednoduchým chirurgickým zákrokem. Zajímavé je v této souvislosti rozhodnutí Nejvyššího soudu Sp. zn. 4 Tdo 163/2011, které se týkalo vyražení předních zubů a v němž bylo judikováno, že při vyražených zubech nezáleží na tom, zda je možné vadu odstranit chirurgickým zákrokem a jedná se tedy o těžké ublížení na zdraví dle § 122 odst. 2 písm. f): „*Na tomto závěru nemůže nic změnit ani případná budoucí aplikace zubního implantátu, která znamená pouze náhradu vlastních zdravých zubů a je odvislá od finančních a zdravotních schopností poškozeného. V této souvislosti nelze pominout ani současnou úroveň lékařské péče, která je*

²⁴ STAŇKOVÁ, L., ŠČERBA, F., VICHLENDÁ, M. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s.79

*schopná napravit téměř všechny formy zohyždění ve smyslu ustanovení § 89 odst. 7 písm. f) TZ (posuzováno ještě podle starého TZ č. 149/1961 Sb. Dnes se jedná o §122 odst. 2 písm. f) TZ), přičemž se vždy jedná pouze o nápravu faktického stavu zohyždění, a to odvislou od vůle a schopností poškozeného.*²⁵ Toto soudní rozhodnutí je podle mého názoru zajímavé především tím, že se odchyluje od dosavadní judikatury, která za zohyždění nepovažuje stav, který je možný odstranit jednoduchou operací, přičemž náhrada zubů v dnešní době zajisté nepředstavuje náročný zákrok. S výše uvedeným soudním rozhodnutím se nemůžu ztotožnit, jelikož otázkou také zůstává, zda se při vyražení předních zubů skutečně jedná o natolik závažnou změnu vzhledu poškozeného, která by ve společnosti vzbuzovala odpor a ztěžovala by mu tak jeho sociální postavení. Když si vezmeme kupříkladu hráče ledního hokeje, kteří v televizních rozhovorech běžně vystupují bez předních zubů, asi jen málokdo by je označil za zohyžděné či dokonce vyloučené ze společnosti. Pojetí toho, co vzbuzuje ve společnosti odpor a ošklivost je ovšem značně subjektivní a myslím, že zobecňování není příliš na místě a je třeba pečlivě posuzovat případ od případu.

g) Vyvolání potratu nebo usmrcení plodu

*„Vyvoláním potratu je každé jednání, které má za následek přerušení těhotenství dříve, než dojde k porodu, byť i předčasněmu. Usmrcením plodu je jakékoliv jednání, jehož následkem je smrt (odumření plodu), aniž dojde současně nebo bezprostředně k jeho vypuzení.*²⁶ Vyvolání potratu nebo usmrcení plodu je obvykle způsobeno nedbalostním jednáním (např. chybou lékaře nebo důsledkem dopravní nehody), protože pokud by se jednalo o jednání úmyslné, posuzovali bychom ho podle ustanovení § 159 TZ Nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy nebo podle ustanovení § 160 TZ Nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy. V případě úmyslného ublížení na zdraví, přičemž útok nižší intenzity směřoval proti těhotné ženě a jeho následkem bylo vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, by se mohlo jednat o ublížení na zdraví

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2011, Sp. zn. 4 Tdo 163/2011. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016].

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. §1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1321

podle § 146 odst. 3 TZ, kdy činem uvedeným v odst. 1 byla způsobena těžká újma na zdraví. Při vyvolání potratu je třeba rozlišit mezi potratem a předčasným porodem. Podle definice Ministerstva zdravotnictví vycházející z mezinárodních doporučení, které zpracoval ÚZIS ČR ve spolupráci s Českou gynekologickou a porodnickou společností ČLS J. E. Purkyně se:

„Potratem rozumí

- a) spontánní potrat, to je ukončení těhotenství, kdy je embryo nebo plod neprojevující známky života samovolně vypuzen nebo vyjmut z dělohy a jeho hmotnost je nižší než 500g, a pokud ji nelze zjistit, je-li těhotenství kratší než 22 týdnů (méně než 22+0),*
- b) umělé přerušeni těhotenství provedené podle zákona upravujícího umělé přerušeni těhotenství (zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství, vyhláška MZ ČSR č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství)*
- c) ukončení mimoděložního těhotenství*
- d) případ, kdy z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice a jsou histologicky prokázány zbytky po potratu.“²⁷*

Podle písmene a) tedy o potrat půjde v případě, kdy následkem ublížení na zdraví došlo k ukončení těhotenství, přičemž velikost plodu nepřesahovala 500g či těhotenství bylo kratší než 22 týdnů. Jinak se jedná o (předčasný) porod. Pokud dojde k usmrcení plodu v souvislosti s vyvoláním předčasného porodu, jedná se o usmrcení z nedbalosti. Rozdíl mezi vyvoláním potratu a usmrcením plodu spočívá hlavně v tom, že při vyvolání potratu plod vyjde ven z těla matky, zatímco při usmrcení plodu dojde k usmrcení uvnitř dělohy. Z právního hlediska není třeba rozlišovat vyvolání potratu a usmrcení plodu, jelikož obě situace jsou ustanovením § 122 odst. 2 písm. g) chráněna stejně.

²⁷ Definice související s potratem a porodem živého nebo mrtvého dítěte pro potřeby statistických hlášení a vyplňování Listu o prohlídce zemřelého. GYNSTART.CZ. [cit. 10-06-2015]. Dostupný z: <http://www.gynstart.cz/messages.php?sid=625>

h) Mučivé útrapy

Mučivými útrapami se rozumí buď delší dobu trvající bolesti, které jsou sice pro poškozeného snesitelné, ale citelně zasahují jeho osobnost, anebo jsou to takové útrapy, které trvají kratší dobu, ale způsobují tělesnou nebo duševní bolest na hranici snesitelnosti (č. 31/1973 Sb. rozh. tr.). Mučivé útrapy se posuzují z hlediska subjektivního, tedy roli hraje i předchozí fyzický a psychický stav poškozeného, jeho věk, zdravotní dispozice, duševní stav atd. Nejedná se však o jakékoliv působení bolesti, nýbrž bolest musí dosahovat vyššího stupně. „*V praxi se ponejvíc vyskytují jednání úmyslná (např. sypání soli nebo pepře do ran, opakované tlučení do modřin, kdy modřiny nejsou ještě zhojeny, svazování řemeny tak, že se řemeny zařezávají)*“²⁸

i) Delší dobu trvající porucha zdraví

Delší dobu trvající porucha zdraví může být jak vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění, přičemž judikatura stanovila délku trvání omezení způsobu života poškozeného nejméně na 6 týdnů. V tomto ustanovení tedy není definováno, o jaký druh poškození se jedná, ale podstatná je délka trvání poruchy. Obvykle půjde o některá z ublížení vymezená v předchozích písmenech, což ale nemusí být nutně pravidlem a může se jednat i o újmu jinou. Kupříkladu nákazu virem HIV lze posoudit jako jednočinný souběh trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci § 152 TZ a pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví § 145 odst. 1 TZ a to i tehdy, pokud se u nakažené osoby ještě nijak neprojevíly konkrétní zdravotní potíže. Vzhledem k pokrokům v lékařské vědě není nic výjimečného, že léčení i těch nejzávažnějších poruch zdraví trvá kratší dobu než 6 týdnů. I v těchto případech však není vyloučeno posuzování podle písmene i), což lze dovodit z rozhodnutí Nejvyššího soudu Sp. zn. 6 Tdo 122/2014, které stanoví: „*Vážná porucha zdraví omezující obvyklý způsob života poškozeného trvá kratší dobu než šest týdnů, avšak současně se vyznačuje značnou délkou léčení a pracovní neschopností výrazně přesahující uvedenou dobu. Přitom je podstatné zjištění, že*

²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. §1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1322

*poškozená osoba byla nejméně po celou tuto dobu podstatně omezena v obvyklém způsobu života.*²⁹

5. 2 Ublížení na zdraví a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

§146

Ublížení na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1.

a) na těhotné ženě,

b) na dítěti mladším patnácti let,

c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§146a

Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

(1) Kdo jinému úmyslně způsobí ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(3) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na čtyři léta.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2014, Sp. zn. 6 Tdo 122/2014. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016].

(4) Odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 3 na dvou nebo více osobách,

b) spáchá-li takový čin na těhotné ženě, nebo

c) spáchá-li takový čin na dítěti mladším patnácti let.

(5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 3 smrt.

Na rozdíl od trestného činu Těžkého ublížení na zdraví je z hlediska typové závažnosti Ublížení na zdraví ve své základní skutkové podstatě a v odstavci 2 přečinem, zatímco v odstavci 3 se jedná o zločin a v odstavci 4 o zvlášť závažný zločin. Stejně jako u Těžkého ublížení na zdraví zde v okolnostech podmiňující použití vyšší trestní sazbu není na rozdíl od vraždy zahrnut úmysl získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch, protože pokud by pachatel způsobil ublížení na zdraví s takovýmto záměrem, jednalo by se o trestný čin Loupeže podle § 173 TZ, který spočívá v užití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, popř. by se jednalo o jiný trestný čin proti svobodě či majetku. Při naplnění kvalifikovaných skutkových podstat úmyslných trestných činů, musí být pachateli spolehlivě prokázáno, že těžší následek zavinil alespoň z nedbalosti nevědomé.

Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky představuje privilegovaný trestný čin. Oproti nepřivilegovaným skutkovým podstatám úmyslných trestných činů proti zdraví je zde podstatně nižší trestní sazba. Zákonodárce se k této úpravě uchyluje především z důvodu nižší společenské závažnosti takového jednání, jelikož spáchání trestného činu pachatel předem nepřipravoval a impulsem pro něj bylo silné rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky v sobě zahrnuje dvě skutkové podstaty a to jak způsobení ublížení na zdraví, tak i způsobení těžké újmy. Každá z těchto skutkových podstat obsahuje ještě kvalifikovanou skutkovou podstatu, kdy u ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky bude pachatel potrestán na tři léta, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 těžkou újmu na zdraví. A u těžké újmy na zdraví z omluvitelné pohnutky bude pachatel potrestán na jeden rok až šest let, spáchá-li čin na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě či na dítěti mladším patnácti let. Obě základní

skutkové podstaty jsou trestány odnětím svobody na dvě léta až osm let v případě, že byla poškozenému způsobena smrt. Tento trestný čin byl do trestního zákoníku včleněn jeho první novelou č. 306/2009 Sb. a je v podstatě analogický k trestnému činu Zabití § 141 TZ, který představuje privilegovanou skutkovou podstatu k Vraždě § 140 TZ. Tuto novelu hodnotím velice pozitivně, jelikož je na místě, aby pachatel, kterého ke spáchání trestného činu vedla omluvitelná pohnutka, byl trestán mírnějším trestem než pachatel, jež pro své jednání žádnou omluvu nemá. Vzhledem k existenci prakticky totožného institutu u trestného činu Zabití § 141 TZ, se můj názor na přidání této skutkové podstaty do trestního zákoníku ztotožňuje s názorem autorů monografie *Násilná kriminalita*, kteří tvrdí, že *„dodatečné včlenění těchto dvou skutkových podstat do trestního zákoníku nelze hodnotit jinak než kladně, neboť trestáme-li mírněji úmyslná usmrcení z omluvitelné pohnutky, která představují výraznější porušení zájmů chráněných trestním zákoníkem (usmrcení osoby), tím spíše je třeba mírněji postihovat méně závažné zásahy (zásahy do zdraví) z omluvitelné pohnutky. V opačném případě (tedy neobsahovala-li by právní úprava tyto dvě privilegované skutkové podstaty, jak tomu bylo v původním návrhu zákona) by trestní postih pachatelů, kteří spáchali ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, nebyl spravedlivý.“*³⁰

Na případné vyloučení trestní odpovědnosti nemá žádný vliv svolení poškozeného, pokud se nejedná o lékařský zákrok, který je v souladu s poznatky lékařské vědy (např. darování ledviny svému příbuznému).

Ač jsou ublížení na zdraví i těžká újma na zdraví úzce propojeny s lékařskou vědou a soud při jejich posuzování vychází hlavně z posudku znalce – lékaře, tak o tom, zda byly naplněny znaky jednotlivých skutkových podstat, rozhoduje vždy soud sám. Úkolem znalce je pouze vyjádřit se k odborně-lékařské stránce věci.

³⁰ STAŇKOVÁ, L., ŠČERBA, F., VICHLENDÁ, M. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 92

6 Nedbalostní trestné činy proti zdraví

Mezi nedbalostní trestné činy proti zdraví řadíme Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti § 147 TZ a Ublížení na zdraví z nedbalosti § 148.

§147

Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti

(1) Kdo jinému z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.

(3) Kdo z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

§148

Ublížení na zdraví z nedbalosti

(1) Kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo z nedbalosti způsobí ublížení na zdraví nejméně dvou osob proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

U nedbalostních trestných činů proti zdraví postačuje zavinění nedbalostní, tedy pachatel buď věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí (vědomá nedbalost) anebo nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl (nevědomá nedbalost). Nedbalostní trestné činy proti zdraví mohou stejně jako ty úmyslné spočívat ve způsobení ublížení na zdraví nebo způsobení těžké újmy. Oba trestné činy obsahují dvě skutkové podstaty, přičemž trestní sazba u Těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti činí odnětí svobody až na dvě léta a u Ublížení na zdraví

z nedbalosti až na jeden rok. Vyšší trestní sazba nastupuje v případě, kdy pachatel nedbalostí způsobí ublížení na zdraví resp. těžkou újmu nejméně dvěma osobám proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony. Porušení těchto předpisů nesmí být ledajaké, ale musí se nějakým určitým způsobem vztahovat k ohrožení lidského zdraví. Trestní sazba je u Těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti v tomto případě dvě léta až osm let a u Ublížení na zdraví z nedbalosti až tři léta. Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti pak ještě obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, která stanoví vyšší trest (šest měsíců až čtyři roky) při porušení důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona. Příkladem porušení důležité povinnosti uložené podle zákona může být např. rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 42/1986 sb. rozh.: *„U pachatele, který oprávněně drží loveckou zbraň a nechá ji volně ležet ve svém bytě, což využije jeho nezletilý syn a výstřelem usmrtí svoji nezletilou sestru, je třeba považovat za porušení důležité povinnosti uložené podle zákona, především porušení povinnosti uložené §5 odst. 1 vyhl. č. 7/1955 Úředního listu o loveckých zbraních.“* Ustanovení § 5 zmíněné vyhlásky stanoví *„Kdo je oprávněn k držení nebo nošení lovecké zbraně nebo střeliva, je povinen dbát toho, aby se lovecká zbraň nebo střelivo nedostaly do rukou osob nepovolaných.“* Zajímavou problematiku z právního hlediska představují trestné činy spáchané při dopravních nehodách, ve zdravotnictví a ve sportu, o kterých tato práce pojednává v následujících podkapitolách.

Na rozdíl od úmyslných trestných činů se u nedbalostních vyskytuje mimo trestu odnětí svobody také trest zákazu činnosti a peněžitý trest. Trest zákazu činnosti je specifický hlavně v tom, že ho pachateli lze uložit pouze v souvislosti s tou činností, kterou se dopustil trestné činnosti. Velmi často je tento druh trestu užíván v souvislosti se způsobením dopravních nehod, kdy je pachateli jako trest zakázáno řízení motorového vozidla na určitou dobu. Tento trest může být uložen v časovém rozmezí od jednoho roku, až do deseti let. Druhým trestem odlišným od odnětí svobody, které ustanovení § 147 odst. 2 TZ výslovně stanovuje, je peněžitý trest. Peněžitý trest se ukládá ve formě denních pokut, přičemž výše se odvíjí především od majetkových poměrů pachatele. Částka nemusí být placena denně,

ale může být uhrazena i v jedné splátce. Zaplacené částky připadají státu. Případné finanční odškodnění poškozeného za způsobenou újmu je třeba řešit návrhem poškozeného, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit nemajetkovou újmu, která byla poškozenému trestným činem způsobena. Takovýto návrh musí poškozený učinit nejpozději při hlavním líčení ještě předtím, než je zahájeno dokazování. Nebývá výjimkou, že trestní soud poškozeného s jeho nároky odkáže na občanskoprávní řízení.

6. 1 Nedbalostní trestné činy v dopravě

Velkou část nedbalostních trestných činů proti zdraví tvoří trestné činy, které byly spáchány při dopravní nehodě. Podle ustanovení § 47 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů je *„dopravní nehodou událost v provozu na pozemních komunikacích, například havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu.“* Naprostá většina trestných činů v dopravě je spáchána nedbalostně. Úmyslné trestné činy jsou velice výjimečné. Podle policejních statistik v roce 2014 došlo k počtu 85 859 dopravních nehod, z čehož u 21 054 došlo k následkům na životě nebo zdraví. Usmrceno bylo 629 osob.³¹ Zbývající počet tedy připadá na újmy na zdraví. Ne u každé dopravní nehody dojde ke spáchání trestného činu. Trestní zákoník neobsahuje zvláštní ustanovení pro trestné činy spáchané na úseku dopravních nehod a tyto činy je tedy třeba subsumovat právě pod nedbalostní trestné činy proti zdraví, které pro naplnění skutkové podstaty požadují porušení důležité povinnosti uložené pachateli ze zákona (zde se jedná o zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemní komunikaci, zákon č. 12/1997 Sb., o bezpečnosti plynulosti provozu na pozemních komunikacích, vyhláška č. 30/2001 Sb., kterou se provádějí pravidla provozu na pozemních komunikacích) a nebo hrubé porušení zákonů o dopravě. Porušení důležité povinnosti a hrubé porušení je třeba od sebe odlišovat. Hrubé

³¹ pplk. SOBOTKA, Petr. [elektronická pošta]. Message to: byckova.m@seznam.cz. 26. 5. 2015 10:34 [cit. 05-06-2015]. Osobní emailová komunikace

porušení je pojmem, který v sobě již obsahuje porušení důležité povinnosti a komentář k trestnímu zákoníku stanovuje, že „*hrubým porušením zákonů je tak intenzivní porušení některé zákonné normy nebo norem, které má za dané situace zpravidla za následek způsobení těžké újmy na zdraví, tedy vyvolává reálné nebezpečí, že dojde k následku předpokládanému v ustanovení § 147, přičemž však musí jít o podstatně závažnější porušení předpisů, než je porušení důležité povinnosti ve smyslu § 147 odst. 2. Zejména se jedná o případy, při nichž je porušeno více různých norem příslušného dopravního předpisu (např. jízda v podnapilém stavu a nepřiměřenou rychlostí s vozidlem, u kterého nefungují brzdy.)*“³² Příkladem pouhého porušení důležité povinnosti uložené pachateli ze zákona s následkem způsobení těžkého ublížení na zdraví může být situace, kdy řidič jel v obytné zóně rychlostí 40 km/h, přičemž si na cestě hrály děti a řidič jedno z dětí nechtěně srazil, v důsledku čehož dítě utrpělo těžké poranění páteře a následně ochrnulo. Řidič tímto svým jednáním porušil ustanovení § 39 odst. 5 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, jež udává maximální povolenou rychlost v obytné zóně ve výši 20 km/h, čímž naplnil skutkovou podstatu trestného činu Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 odst. 2 TZ. O důležité povinnosti hovoříme především v tom případě, kdy porušení může mít za následek nebezpečí újmy na zdraví. Dalšími příklady porušení důležité povinnosti může být řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, řízení motorového vozidla při snížené schopnosti v důsledku špatného zdravotního stavu řidiče či jízda nepřiměřenou rychlostí. Pro méně závažná provinění se čin kvalifikuje jako přestupek a postupuje se podle zákona č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích.

Při nedbalostních trestných činech v dopravě platí tzv. princip omezené důvěry, což znamená, že řidič se smí spoléhat na to, že ostatní účastníci silničního provozu budou dodržovat povinnosti jim stanovené právními předpisy, pokud z konkrétní situace neplyne opak. Například tedy platí, že pokud řidič projíždí křižovatkou a je na hlavní silnici, tedy má přednost před ostatními vozidly, není jeho povinností zpomalit a přesvědčit se o tom, zda z vedlejší silnice nepřijíždí

³² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. §140 – 421*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1396

auto, pokud ovšem není zcela zřejmé, že auto přijíždí a nemá v úmyslu zastavit a řidiči dát přednost. K principu omezené důvěry se vyjádřil také Nejvyšší soud ČR: „I. Řidič vozidla, který má přednost v jízdě, není povinen měnit směr nebo rychlost jízdy, jestliže nic nenasvědčuje tomu, že by hrozil střet s vozidlem, jehož řidič je povinen dát mu přednost v jízdě. Tuto povinnost zabránit tak střetu vozidel má jen tehdy, když včas a na dostatečnou vzdálenost zjistí, že řidič vozidla, který mu má dát přednost v jízdě, svou povinnost nesplnil, popř. si počínal tak, že je zřejmé, že ji nesplní. II. Jestliže řidič reaguje nesprávně na nebezpečnou situaci, kterou vyvolal jiný účastník silničního provozu porušením jeho pravidel, takže nezabránil dopravní nehodě, ačkoliv při správné reakci bylo ještě možné nehodě zabránit, lze jej činit za nehodu odpovědným jen tehdy, jestliže mu za volbu nesprávného řešení situace lze přičítat zavinění. I když nehodu spoluzavinil nesprávnou reakcí na vzniklou situaci, nelze zpravidla posuzovat jeho jednání jako porušení důležité povinnosti ve smyslu § 223 odst. 2, resp. § 224 odst. 2 TZ.“ (pozn. autorky – myšleno starého trestního zákona)³³

Jak jsem již zmínila výše, tak objektivním kritériem nedbalosti, jsou meze povinné opatrnosti, které stanovují jednotlivé právní předpisy týkající se provozu na pozemních komunikacích. Naproti těmto objektivním kritériím je ale třeba brát v potaz i subjektivní kritérium, které spočívá v tom, že každý řidič je schopný jinak reagovat na nebezpečnou situaci, může se také vyskytnout nějaká nepředvídaná událost jako nevolnost řidiče a podobně. V reakci pachatele také může značnou roli hrát prvek překvapení a nepřipravenost na danou situaci. Například řidič, který navštěvoval školu smyku, bude určitě schopný zareagovat na smyk pohotověji než ten, kdo žádné předchozí zkušenosti se zvládáním smyku nemá. „O zavinění z nedbalosti může jít pouze tehdy, pokud povinnost a možnost předvídat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem jsou dány současně.“³⁴

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 7. 1981, Sp. Zn. 3 Tz 20/1981. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016].

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 565

Při posuzování dopravních nehod velice důležitou roli hraje míra zavinění, ze které by měl vycházet i soud při určování druhu a výše trestu pro pachatele. „Např. vyšší míru zavinění nutno spatřovat u pachatele, který při řízení motorového vozidla projevuje hrubou nekázeň, agresivitu, hazardérství nebo bezohlednou sobeckost a některá z těchto vlastností byla jednou z příčin dopravní nehody. Nižší míru zavinění lze naopak spatřovat v jednání pachatele, který při řízení motorového vozidla zavinil dopravní nehodu tím, že např. z nedostatku zkušenosti nezvládl komplikovanou dopravní situaci nebo kde následek (účinek) dopravní nehody byl způsoben výrazným spoluzaviněním jiné osoby, např. poškozeným nebo jiným účastníkem silničního provozu.“³⁵ Velice zásadní bývají pro rozhodování soudu znalecké posudky, jelikož při dopravních nehodách bývá často obtížné zjistit viníka.

Prevence dopravních nehod zcela jistě nespočívá pouze v odstrašení pachatele následným trestem, ale velice důležitá je zde dopravní výchova žáků ve školách a poté posilování bezpečnostních prvků, jako budování kvalitních a přehledných silničních úseků či výroba bezpečných automobilů.

Skutkové podstaty, pod které řadíme trestné činy proti zdraví v dopravě, nezohledňují všechny zvláštnosti dopravních deliktů a dávají tak široký prostor pro následný soudní výklad. Judikatura je v této oblasti opravu bohatá. Dalšími trestnými činy, které přicházejí v úvahu v oblasti dopravy, jsou zejména Usmrcení z nedbalosti § 148, Obecné hrožení z nedbalosti § 273, Ohrožení pod vlivem návykové látky § 274. Dopravní nehody s trestněprávně relevantními následky mohou být často dílem nepříjemné náhody a potenciálními pachateli je každý občan, který řídí motorové vozidlo. Z pohledu *de lege ferenda* se můžeme zamyslet nad tím, zda by nebylo vhodné zařadit do trestního zákoníku nové skutkové podstaty vztahující se konkrétně na dopravní nehody. V rámci tohoto návrhu bych určitě spatřovala rozdíl mezi odpovědností za porušení důležité povinnosti vyplývající z povolání a odpovědností za porušení důležité povinnosti vyplývající ze zákona. Zaviněné jednání kupříkladu strojvedoucího či řidiče tramvaje dosahuje vyšší intenzity než zaviněné jednání člověka, který za volant sedá jednou týdně.

³⁵ CHMELÍK, J. *Dopravní nehody*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 23

Pracovník v oboru dopravy je profesionálem, který je zodpovědný za životy a zdraví mnoha lidí a měly by být kladeny vyšší nároky na řádný výkon jeho činnosti. Tato skutečnost by mohla vést k vyčlenění trestných činů spáchaných řidiči profesionály do zvláštní skutkové podstaty s vyšší trestní sazbou, než by byla trestní sazba pro „neprofesionální“ řidiče. Vzhledem k tomu, že pachatelé těchto trestných činů jsou v drtivé většině lidé bez jakýchkoliv poruch, jejich jednání není motivováno žádnými zavrženíhodnými pohnutkami, tak za adekvátní tresty bych spatřovala spíše tresty zákazu činnosti řízení motorového vozidla. Nutno také podotknout, že zdravotní následky poškozených při dopravních nehodách bývají obvykle výsledkem náhody a není nezvyklé, že v tom samém automobilu některý z poškozených může vyvážnout s pár oděrkami, zatímco druhý s těžkým ochrnutím. Při dopravních nehodách také velkou roli hrají povětrnostní podmínky, kvalita silnice či bezpečnost automobilu. Samozřejmostí pak je důkladné posouzení míry zavinění pachatele a zvážení udělení trestu. Nicméně i v dnešní době soudy nepodmíněné tresty odnětí svobody v případě dopravních nehod udělují jen velice výjimečně a častějším trestem bývá zákaz řízení motorového vozidla.

6. 2 Nedbalostní trestné činy ve zdravotnictví

Lékař je při poskytování zdravotních služeb povinen postupovat v souladu s lege artis, neboli podle pravidel lékařské vědy. O postupu non lege artis hovoříme v případě, že se lékař odchýlí od dosud známých pravidel lékařské vědy a medicínských způsobů. Může se jednat například o nevyužití veškerých dostupných diagnostických metod nebo nezabývání se informací o závažnosti zdravotního stavu pacienta, kterou lékař obdržel od jiného lékaře. Pokud takovéto zanedbání způsobí poškození zdraví pacienta, může lékař nést odpovědnost za spáchání některého z trestných činů proti zdraví. Stejně jako u každé další osoby, je lékař trestně odpovědný pouze v případě, kdy poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání nebo uloženou mu podle zákona. Hned na úvod je třeba říci, že každý lékařský zákrok, byť i ten, který je provedený lege artis je zásahem do tělesné integrity člověka, která je chráněna LZPS a to konkrétně článkem 7 odst. 1: „*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena.*

Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.“ Nutno podotknout, že zásahem do tělesné integrity člověka nejsou pouze lékařské zákroky, ale do této kategorie řadíme i mnoho dalších zásahů. *„Patří sem zákroky kosmetické chirurgie a zásahy do tělesné integrity související s módou (tetování, piercing, opalování v soláriu). Patří sem ovšem i vystavení organismu nepříznivým „útokům“ v rámci sportu (bojové sporty, box, ale též hokej nebo fotbal) nebo v rámci jiných aktivit (např. sadomasochistické praktiky). Konečně sem spadají kriminální útoky proti životu a zdraví.“*³⁶ Tato podkapitola bude pojednávat především o lékařských zákrocích do tělesné integrity člověka.

V oblasti zdravotnictví je jednou z nejkomplicovanějších problematik porušení povinnosti lékaře poskytovat zdravotní péči zásadně jen s tzv. informovaným souhlasem pacienta. Česká republika je vázána podle čl. 10 Ústavy ČR Úmluvou o lidských právech a biomedicině, která ve svém článku 5 stanoví: *„Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Dotčená osoba může kdykoli svobodně svůj souhlas odvolat.“* Nutnost poskytnout k zákroku souhlas vyplývá mimo Úmluvy o biomedicině i z českého právního předpisu a to konkrétně ze zákona č. 372/2011, zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování a jeho § 28 odst. 1, který stanoví *„Zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak.“* Aby lékař mohl provést lékařský zákrok, je tedy třeba, aby od pacienta nejdříve získal informovaný souhlas. Právní úprava sleduje především vyváženost mezi dvěma základními právy člověka a to ochranu tělesné integrity na straně jedné a svobodu rozhodování na straně druhé. Zákon ovšem stanoví výjimky, ve kterých souhlasu pacienta netřeba. Jedná se o případy, kdy pacient není schopen souhlas poskytnout z důvodu nemožnosti projevit svou vůli v důsledku bezvědomí, nemoci, úrazu apod. Vždy se ovšem musí jednat o neodkladné lékařské zákroky nezbytné k záchraně života nebo zdraví pacienta. Podle § 38 zákona o zdravotních službách hospitalizace

³⁶ CÍSAŘOVÁ, D. A SOVOVÁ, O.: *Trestní právo a zdravotnictví*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2000, s. 45

přichází v úvahu jestliže pacientovi 1) bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče 2) je nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví 3) podle trestního řádu nebo zákona o zvláštních řízeních soudních bylo nařízeno vyšetření zdravotního stavu 4) ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak 5) jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.

Pokud lékař provádí zákrok *lege artis* a zároveň je splněna podmínka svobodného a informovaného souhlasu od pacienta, je trestní odpovědnost vyloučena i v případě, kdy u pacienta dojde k poruše zdraví v důsledku lékařského zákroku. Trestní odpovědnost lékaře je vyloučena i v případě, kdy pacient odmítne v souladu se zákonem lékařský zákrok, v důsledku čehož u něj dojde k újmě na zdraví. Ze stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 7. 12. 1998, č. 6/1998 vyplývá skutečnost, že *„pokud se jedná o léčebný lékařský zákrok, tak i v případě, že dotčený lékařský zákrok není v rozporu s právní úpravou kryt právně relevantním souhlasem pacienta, nenaplňuje takové protiprávní jednání zpravidla ani formální znaky skutkové podstaty některého trestného činu ani není zjevně nebezpečné pro společnost.“*³⁷ Se stanoviskem Nejvyššího státního zastupitelství se plně ztotožňuji. Zákrok lékaře, ke kterému nebyl poskytnut souhlas pacienta, je sice protiprávní, nicméně vzhledem ke korektivu společenské nebezpečnosti, se domnívám, že by za něj lékař neměl být trestněprávně odpovědný. Pokud bychom totiž lékaře, který provedl zákrok bez souhlasu pacienta, považovali za trestněprávně odpovědného, stavěli bychom ho v podstatě na roveň pachateli násilného trestného činu.

V případě dětí, které nemohou s ohledem na svou rozumovou vyspělost posoudit situaci, se vyžaduje souhlas jejich zákonných zástupců, a pokud ho odmítají udělit, lékař je oprávněn provést jen neodkladný lékařský výkon nezbytný

³⁷ Vladislav Jirka: Porušení povinnosti lékaře poskytovat zdravotní péči se souhlasem pacienta a trestní právo. [Trestněprávní revue 4/2006, s. 102]

k záchraně života a zdraví. Na téma souhlasu rodičů se zdravotním ošetřením dítěte byl 19. 8. 2011 vydán Krajským soudem v Brně poněkud kontroverzní a médií velice propíraný rozsudek sp. zn. 24 C 3/2011, který přisoudil matce novorozeného dítěte odškodné 100 000,- Kč za to, že lékaři záchranné služby odvezli novorozence do nemocnice i přes její nesouhlas. Nakonec vyšlo najevo, že dítě bylo zcela zdravé, ale při převozu do nemocnice prochladlo a nakonec skončilo v inkubátoru. Soud zde rozhodnul, že hlavní odpovědnost za dítě nesou rodiče a v případě, kdy není v ohrožení života, nejsou lékaři oprávněni rozhodnutí rodičů porušovat. Odvolací soud v této věci zaujal opačné stanovisko, nicméně Krajský soud v Brně setrval na svém rozhodnutí. Pozoruhodná je na této kauze i její dohra, kdy se v návaznosti na tento rozsudek Komora záchranářů zdravotnických lékařských služeb na své valné hromadě usnesla, že „*život dítěte je přednější než hrozba soudního postihu, proto budou zachraňovat děti i proti vůli rodičů.*“³⁸ Já osobně s verdiktem brněnského Krajského soudu nesouhlasím a zastávám názor, že lékaři by za takováto jednání neměli nést žádné sankce. Dát přednost rodičovské zodpovědnosti před zdravím dítěte mi přijde až téměř absurdní a i přesto, že jak právo na péči o děti, tak ochrana zdraví jsou základní ústavně chráněné hodnoty, zastávám názor, že zdraví jakožto ta vůbec nejcennější hodnota, by v každém případě měla být vždy a za jakýchkoliv okolností upřednostněna před právem rodiče na péči o dítě. Je velice zajímavé sledovat vývoj stanovisek Ústavního soudu ohledně této problematiky. Zatímco ohledně kolize rodičovského práva a práva na ochranu zdraví se Ústavní soud vymezil naprosto jasně, viz nálezn III. ÚS 459/03 (N 117/34 SbNU): „*ochrana zdraví a života dítěte (...) je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní. (...) Především nelze připustit, aby rodiče přijímali opatření škodlivá pro zdraví nebo rozvoj dítěte.*“³⁹ tak ohledně kolize s právem na svobodné projevení náboženství je zde patrný jistý posun. V roce

³⁸ A ZZS – Nemůžeme dopustit, aby záchranáři v terénu propadli nejistotě. Komora záchranářů. [cit. 2015-10-06]. Dostupné z:

<http://www.komorazachranaru.cz/index.php?page=aktualita&titulek=a-zzs-nemuzeme-dopustit-aby-zachranari-v-terenu-propadli-nejistote>

³⁹ PAVLÍČEK V. a kolektiv: Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011, s 652.

2011 (nález III. ÚS 449/06) ÚS konstatoval, že „*povinné očkování je ve vztahu k základnímu právu (...) svobodně projevat své náboženství nebo víru přípustným omezením tohoto základního práva, neboť jde evidentně o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu veřejné bezpečnosti, zdraví a práv a svobod druhých.*“⁴⁰ Už v tomto nálezu bylo uvedeno, že je třeba bedlivě zkoumat všechny konkrétní okolnosti daného případu a že nelze vynucovat povinné očkování bez výjimek a automaticky. Zásadní posun ovšem přišel v rozhodnutí dne 22. 12. 2015, Sp. zn. I. ÚS 1253/14, kde ÚS stanovil konkrétní podmínky, jež je nezbytné zkoumat při kolizi náboženského vyznání a očkovací povinnosti a které musí být splněny při udělení výjimky ze zákonné očkovací povinnosti. Těmito podmínkami jsou: „*(1) ústavní relevance tvrzení obsažených ve výhradě svědomí, (2) naléhavost důvodů, jež k podpoře své výhrady nositel základní svobody uvádí, (3) konzistentnost a přesvědčivost tvrzení dané osoby a (4) společenské dopady, jež může v konkrétním případě akceptovaná sekulární výhrada svědomí mít.*“⁴¹ Co se ale stane, když neočkované dítě nakazí svého spolužáka ve školce? Je správné, aby svoboda jedince, ať už náboženská, či rodičovská zasahovala do svobod druhých? Zcela jistě nikoli. Ať se na věc dívám z jakéhokoli úhlu pohledu, stále si myslím, že ochrana ať už veřejného zdraví, či zdraví jednotlivce by jakožto nejvyšší lidská hodnota měla mít vždy přednost před jakýmkoliv jiným právem a svobodou.

Zatímco v otázce odepření souhlasu s poskytnutím zdravotní péče nezletilých se stavím na stranu ochrany zdraví dítěte, tak odlišným pohledem se dívám na případy, kdy odmítne dát souhlas s poskytnutím zdravotní péče zletilá osoba. Zde zastávám názor, že každý je zodpovědný sám za sebe, i za své zdraví a je v pořádku se o podstoupení lékařských zákroků svobodně rozhodnout. Jakýkoliv lékařský zákrok, včetně těch, které jsou provedeny *lege artis* je třeba posuzovat jako zásah do práva na osobní integritu a její nedotknutelnost. I v případě, kdy je zákrok prováděn za zákonem stanovených podmínek bez souhlasu pacienta, je třeba šetřit podstatu této svobody uvedené v článku 7 LZPS. Zatímco česká

⁴⁰ PAVLÍČEK V. a kolektiv: *Ústavní právo a státověda*, II. díl. Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011, s 653

⁴¹ Nález Ústavního soudu Sp. Zn. I. ÚS 1253/14 ze dne 22. 12. 2015. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016].

judikatura není ohledně problematiky udělování souhlasu s lékařským zákrokem příliš obsáhlá, německé a rakouské soudy věnují tomuto tématu značnou pozornost. Příkladem může být rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora v kauze Myom-Fall z roku 1958: *„Zdraví pacienta je pro lékaře hlavní hodnotou, obnovit a udržovat zdraví je úkolem lékaře plynoucí z jeho povolání. Je tedy pochopitelné, že se pečlivý lékař cítí být oprávněn, dokonce povinen léčit, pokud je ohroženo pacientovo zdraví nebo život. Hranice tohoto oprávnění však lékař překračuje v případech, kdy se jeho činnost dostává do střetu s právem pacienta o sobě rozhodovat.“*⁴²

Nicméně o trestněprávní odpovědnosti lékaře hovoříme v případech, kdy zaviněně porušil svoji právní povinnost vyplývající ze zákona a zároveň došlo k újmě na zdraví pacienta, přičemž mezi porušením lékařovi povinnosti a újmou na zdraví pacienta existuje kauzální nexus neboli příčinná souvislost. Stejně jak už bylo řečeno ve výkladu o subjektivní stránce skutkové podstaty trestných činů proti zdraví, tak nedbalost může být vědomá, či nevědomá. Úmyslné trestné činy proti zdraví spáchané lékaři jsou jen velice výjimečné. Mimo trestněprávní odpovědnost přichází v úvahu i odpovědnost soukromoprávní.

Závěrem lze shrnout, že zjistit odpovědnost lékaře při způsobené škodě na zdraví pacienta je velice složitou otázkou. Vzhledem k tomu, že chování lidského organismus je nepředvídatelý, jen stěží lze zjistit, zda k újmě došlo právě chybou lékaře, či zda nemohly hrát roli i jiné faktory, jako například dosud nezjištěná choroba pacienta, vrozená vada, či jiné okolnosti nesouvisející s lékařským postupem.

6. 3 Nedbalostní trestné činy ve sportu

Oblast sportu je na rozdíl od ostatních oblastí lidského života, ve kterých dochází k páčání trestné činnosti, oblastí velmi specifickou. Mimo trestných činů proti zdraví jsou dalšími typickými skupinami pro tuto oblast korupční trestné činy

⁴² Vladislav Jirka: Porušení povinnosti lékaře poskytovat zdravotní péči se souhlasem pacienta a trestní práva [Trestněprávní revue 4/2006, s. 102]

a trestný čin výtržnictví. Odborná literatura uvádí tři možné teorie, dle kterých lze posuzovat trestněprávní odpovědnost ve sportu. Jsou jimi teorie absolutní sportovní imunity, teorie rigidního uplatňování právního řádu a modifikovaná teorie trestní odpovědnosti.⁴³ Pokud bychom ve vztahu k trestným činům proti zdraví užili pouze teorie absolutní sportovní imunity, vedlo by to k situaci, za které by nebylo možné penalizovat žádný z útoků, což tato teorie odůvodňuje tím, že sport je natolik specifickou a autonomní oblastí, kterou není možné podřídit právnímu řádu a případné potrestání pachatele je jen v rukou sportovních orgánů. Naproti tomu teorie rigidního uplatňování právního řádu je v ostrém kontrastu s teorií předchozí, kdy za páchaní trestné činnosti v oblasti sportu postihuje „sportovní pachatele“ stejně jako zbytek společnosti, aniž by zohlednila zvláštnosti, jež jsou pro tuto oblast typické. Stejně jako autoři se i já osobně přikláním k uplatňování modifikované teorie trestní odpovědnosti, jež kombinuje užití předchozích dvou teorií.

Důležitou součástí uplatňování trestní odpovědnosti ve sportu jsou sportovní pravidla. Nutno ovšem podotknout, že tato pravidla nejsou zákonem, tudíž jejich porušení nelze automaticky subsumovat pod kvalifikované skutkové podstaty nedbalostních trestných činů proti zdraví. Zde se ovšem nabízí otázka, jak je tomu v případě profesionálních sportovců a zdali by se například u hrubého porušení sportovních pravidel, v jehož důsledku by došlo k poranění spoluhráče, nejednalo o porušení důležité povinnosti vyplývající z jejich povolání. Sportovní pravidla jsou pro posuzování trestní odpovědnosti sice součástí důležitou, avšak nikoli nezbytnou. *„Mohou se vyskytovat i taková jednání, které nebudou porušením sportovních pravidel (a to například z toho důvodu, že sportovní pravidla tuto výseč zájmů neupravují), a přesto u nich bude možné v případě porušení nejdůležitějších společenských zájmů a hodnot uplatnit postih dle předpisů trestního práva.“*⁴⁴

⁴³ COUFALOVÁ, B., PINKAVA, J., POCHYLÁ, V.: *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2014, 160 s

⁴⁴ COUFALOVÁ, B., PINKAVA, J., POCHYLÁ, V.: *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2014, s. 21 - 22

Při posuzování trestněprávní odpovědnosti je také důležité hledět na to, o jaký druh sportu se jedná. V případě sportů individuálních je spíše nepravděpodobné, že by došlo k ublížení na zdraví v důsledku zavinění jiné osoby, ale i přesto se najdou sporty, ve kterých je i toto možné. Příkladem může být lyžování, u kterého je obzvláště potřeba dbát na obecnou prevenční povinnost, která je mimo občanský zákoník zakotvena také v pravidlech chování Mezinárodní lyžařské federace, která stanoví, že každý lyžař je povinen dbát na přizpůsobení své jízdy svým schopnostem a terénu. I přesto, že tato pravidla lyžařské federace nejsou obecně závazným předpisem, tak potřeba jejich dodržování vyplývá i ze soudní judikatury. Příkladem může být Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, kde se soud mimo jiné vyslovil, že *„lyžař musí přizpůsobit rychlost a způsob jízdy svým schopnostem a zkušenostem, terénním, sněhovým a klimatickým podmínkám, výhledovým poměrům, hustotě provozu, tedy celkové situaci na (sjezdové, příp. i běžecké) trati, aby měl možnost včas a v dostatečné vzdálenosti reagovat třeba i na nenadálou překážku, což současně znamená, že nesmí vjíždět do míst, kam nevidí. Pokud tato pravidla nedodrží, pak nelze mít za to, že se choval v souladu s požadavky zakotvenými v ustanovení § 415 obč. zák. v rámci tzv. obecné prevenční povinnosti.“*⁴⁵ Ovšem tou hlavní oblastí, ve které dochází k nejčastějším ublížením na zdraví, jsou sporty kolektivní. Ve sportech kolektivních dochází k bezprostřednímu kontaktu sportovců mezi sebou, přičemž je třeba důkladně posoudit, kdy se jedná o běžnou součást hry a kdy už jde o exces, na základě kterého může být hráč trestně odpovědný.

V oblasti sportovních trestných činů se někdy setkáváme s argumentem, že v případě sportovních utkání dochází ke svolení poškozeného jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, kdy sportovec svým nástupem do utkání připouští, že během utkání může dojít k újmě na zdraví a je s tím srozuměn. Podle mého názoru je potřeba tento argument kategoricky odmítnout a to vzhledem k ustanovení § 30 odst. 3 TZ, které jasně stanoví, že svolením poškozeného nelze dát souhlas k ublížení na zdraví. V úvahu by tedy připadalo pouze srozumění s úrazem, který je lehké povahy a nikoli natolik zásadní, aby mohl být kvalifikován jako trestný

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 8 Tdo 68/2010. ASPI [právní informační systém]. [cit. 22-3-2016].

čin. Toto srozumění je podle mého názoru na místě a to zejména s ohledem na připuštění sportovního rizika, kdy hráč, který se účastní kontaktního sportu, si je zcela jistě vědom určitého zdravotního rizika. Je potřeba ale vzít v potaz že míra sportovního rizika se různí sport od sportu. Atlet tedy do závodu nastupuje s mnohem menším vědomím rizika než boxer. Sporty jako box patří do kategorie bojových sportů, které se od všech ostatních individuálních i kolektivních sportů zásadně liší. Tyto sporty reálně představují výjimku z ustanovení § 30 odst. 1 TZ, kdy sportovec svým nástupem do utkání dává svolení k tomu, že mu bude ublíženo na zdraví. I přes skutečnost, že svolení poškozeného ohledně ublížení na zdraví trestní zákoník výslovně vylučuje, tak nedochází k situaci, kdy by za každé těžké ublížení účastníci bojových sportů byli trestně stíháni. Tato skutečnost podle mého názoru bojové sporty řadí do jakési šedé zóny, kdy na jednu stranu zákon tyto sporty nezakazuje, ale na druhou stranu ani nedochází k postihu za ublížení na zdraví, tak jak by to bylo v normálním životě běžné. Argumentem pro přijímání útoků při bojových sportech jako přípustných je zejména společenský konsenzus a úprava sportovními pravidly, která vychází z mezinárodně uznávaných pravidel, přičemž v případě jejich porušení dochází k občanskoprávní či trestněprávní odpovědnosti. Tyto argumenty mně osobně ale přijdou poněkud na hraně a jejich aplikací dochází k nadřazení bojových sportů nad sporty ostatní, kdy trestní odpovědnost bude uplatňována jen velice výjimečně, ač v případě jiných sportů by se zcela jistě o trestní odpovědnost jednalo.

Na závěr je třeba říci, že veškerá jednání směřující proti zdraví je potřeba posuzovat s důrazem na individualitu každého jednotlivého případu. Mnoho lehčích sportovních úrazů je součástí hry a v případě úrazů závažnějších postačují projednání ze strany příslušných sportovních orgánů. Je třeba pamatovat na to, že trestní právo chápeme jako prostředek poslední instance, ultima ratio a nejinak je tomu u sankcionování sportovních úrazů, kde by trestní odpovědnost měla nastoupit až v těch opravdu společensky nejškodlivějších útocích proti lidskému zdraví.

7 Komparace české a slovenské právní úpravy

Stejně jako v našem trestním zákoně, i ve slovenském Trestném zákone č. 300/2005 Z.z. jsou trestné činy proti zdraví, jakožto hodnotě, které je poskytována nejvyšší ochrana, systematicky zařazeny do Hlavy I Dílu 2. Slovenský trestný zákon Hlavu I dělí pouze do tří dílů, na rozdíl od českých pěti dílů. Jsou jimi 1) trestné činy proti životu 2) trestné činy proti zdraví 3) trestné činy ohrožující život alebo zdravie. Zajímavé je, že zatímco v 2. dílu českého trestního zákoníku nalezneme pět trestných činů proti zdraví, tak slovenský trestný zákon v 2. díle obsahuje trestný čin Ublíženie na zdraví, který v sobě dále zahrnuje čtyři skutkové podstaty pod § 155 – § 158. Toto uspořádání je podobné, jaké bychom mohli najít ve starém českém trestním zákoně č. 140/1961 Sb. V 2. díle slovenského trestného zákona mimo výše uvedené nalezneme ještě trestný čin Neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív, buniek a nezákonná sterilizácia (§ 159 a § 160)

§ 155

(1) Kto inému úmyselne spôsobí ťažkú ujmu na zdraví, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na päť rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) závažnejším spôsobom konania,

b) na chránenej osobe, alebo

c) z osobitného motívu.

(3) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo

b) za krízovej situácie.

První odstavec § 155 slovenského trestného zákona je v zásadě shodný s prvním odstavcem skutkové podstaty Těžkého ublížení na zdraví podle § 145 TZ. Jedinou odlišností je dolní hranice trestu odnětí svobody, kterou česká úprava stanoví na tři léta, zatímco slovenská na čtyři roky. V odstavci druhém jsou trestní sazby obou zákonů shodné, ovšem slovenská právní úprava podmiňuje použití vyšší trestní sazby spácháním trestného činu závažnějším způsobem konání, na

chráněné osobě, anebo z osobního motivu. Tyto, pro českou právní úpravu, neznámé pojmy jsou vysvětleny v Hlavě V – Výklad pojmů. Závažnějším způsobem konání se podle této hlavy rozumí páčání trestného činu se zbraní (z toho jsou však trestné činy proti zdraví vyloučeny), po delší čas, surovým anebo trýznivým způsobem, násilím, hrozbou bezprostředního násilí nebo jiné těžké újmy, lstí, využitím tísně, nezkušenosti, odkázanosti nebo podřízenosti, porušením důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, postavení nebo funkce anebo mu uložené podle zákona, organizovanou skupinou nebo na vícero osobách. Chráněnou osobou se rozumí dítě, těhotná žena, blízká osoba, odkázaná osoba, osoba vyššího věku, nemocná osoba, osoba požívající ochranu podle mezinárodního práva, veřejný činitel nebo osoba plnící svoje povinnosti uložené na základě zákona nebo znalec, svědek, tlumočník a překladatel. A nakonec osobním motivem se rozumí spáchání trestného činu na objednávku, z pomsty, v úmyslu zakrýt nebo ulehčit jiný trestný čin, z národnostní, etnické, rasové nenávisti nebo se sexuálním motivem. Je tedy možné shrnout, že slovenská právní úprava těmito pojmy v podstatě zahrnuje všechny znaky kvalifikované skutkové podstaty v § 145 odst. 2 TZ a ještě je navíc o mnoho dalších znaků rozšiřuje. Třetí odstavec § 155 slovenského zákona se od toho českého pak liší úplně, jelikož použitím vyšší trestní sazby podmiňuje spáchání trestného činu za krizové situace nebo jako člen nebezpečného uskupení. Výklad pojmu nebezpečné uskupení opět nalezneme v Hlavě V a rozumíme jím zločineckou či teroristickou skupinu.

§ 156

(1) Kto inému úmyselne ublíži na zdraví, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) na chránenej osobe, alebo

b) z osobitného motívu.

(3) Odňatím slobody na dva roky až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) závažnejším spôsobom konania,

b) za krízovej situácie, alebo

c) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví.

§ 156 slovenského trestného zákona je koncipován úplně stejným způsobem jako předchozí paragraf, přičemž se zde nejedná o způsobení těžké újmy na zdraví, ale o úmyslné ublížení na zdraví. Česká právní úprava stanoví přísnější trestní sazby, kdy v prvním odstavci je horní hranice trestu odnětí svobody až 2 roky a odstavci druhém až 5 let.

§ 157

(1) Kto inému z nedbanlivosti spôsobí ťažkú ujmu na zdraví, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) závažnejším spôsobom konania, alebo

b) na chránenej osobe.

Toto ustanovení postihuje nedbalostní trestné činy, jimiž byla způsobena těžká újma na zdraví. Rozdíl oproti české právní úpravě lze spatřit v ochraně tzv. chráněné osoby, jelikož česká úprava u nedbalostních trestných činů staví všechny osoby na roveň a není zde speciální výčet, jako je tomu u úmyslných trestných činů. Pod pojem závažnější způsob konání spadá i porušení důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, postavení anebo funkce uložené mu podle zákona a v tomto ohledu jsou tedy česká i slovenská úprava shodné. Naproti tomu ve slovenské úpravě nenajedeme přísnější postih pro případ způsobení těžké újmy nejméně dvěma osobám v důsledku hrubého porušení zákona.

§ 158

Kto inému z nedbanlivosti ublíži na zdraví tým, že poruší dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie alebo uloženú mu podľa zákona, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Tento paragraf je naprosto shodný s § 148 odst. 1 českého trestního zákoníku. Jak jsem zmínila již u § 157 slovenského trestného zákona, tak zde oproti české úpravě není přísnější postih pro případ způsobení těžké újmy nejméně dvěma osobám v důsledku hrubého porušení zákona.

Na první pohled mě zaujalo, že slovenská právní úprava u žádného z trestných činů proti zdraví nepředpokládá situaci, kdy by mohlo dojít k usmrcení pachatele, tak jako v české úpravě v § 145 odst. 3, § 146 odst. 4 a § 146a odst. 5 TZ. Při důkladnějším pročitání slovenského trestného zákona jsem však zjistila, že toto ustanovení zákon přece jen obsahuje, nicméně systematicky je zařazeno v Díle 1 Trestné činy proti životu u trestného činu Zabití v § 148, který se svým prvním odstavci uvádí: *„Kto v úmysle ublížiť na zdraví inému z nedbanlivosti spôsobí smrť, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.“* Na rozdíl od české úpravy ve slovenském trestném zákone vůbec neexistuje ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.

8 Komparace české právní úpravy s islámským právem

Tuto práci jsem se rozhodla zakončit poněkud netradičně a to porovnáním české právní úpravy trestných činů proti zdraví s úpravou tak, jak ji zná islámské právo. Podle mých rešerší není mnoho autorů, kteří by se islámským právem a problematikou trestných činů proti zdraví zabývali a tato kapitola mé práce by tedy měla přinést souhrn základních rozdílů, které v těchto dvou právních úpravách můžeme nalézt. Jsem si vědoma, že toto porovnání bude značně obtížné a to převážně z toho důvodu, že český právní řád spadá do kontinentálního právního systému, který je diametrálně od toho islámského odlišný. Z důvodu této odlišnosti považuji za nezbytné sdělit nejdříve pár obecných informací o islámském právu a až následně přejít k úpravě trestných činů proti zdraví.

Na úvod je třeba podotknout, že islámským právem se rozumí především náboženské právo, nikoli pak právo jednotlivých muslimských zemí. Tyto dva pojmy bývají často směřovány. Pro snadnější pochopení by se islámské právo dalo přirovnat například k právu kanonickému či římskému. Islámské právo neboli právo šaría je právo, které bylo dáno bohem. Velkým rozdílem proti našemu kontinentálnímu právu je to, že šaría je právem neměnným. Není schopna reagovat na vývoj společnosti a na situace, které nově přináší každodenní život. Tato skutečnost islámské právo odlišuje od práva jednotlivých muslimských zemí, které je nuceno se vypořádat s vývojem společnosti a řešit tak otázky, které islámské právo vůbec nezná jako například právo letecké dopravy. Hlavní myšlenkou v islámském právu je, že společnost by se měla přizpůsobit již existujícímu právu, nikoli naopak. Právo šaría je zakotveno v Koránu a nejedná se jen o pouhé právo, tak jak ho chápeme my, v našem pojetí. Právo šaría „určuje pravidla chování člověka vůči bohu, ostatním lidem, společnosti jako celku, státu i přírodě a stanovuje člověku zároveň vytvořením spektra morálních hodnot, i jak má myslet.“⁴⁶ Neměnnost islámského práva z něj činí právo neflexibilní a postrádající iracionalitu. Islámské právo je založeno na principu personality a vztahuje se tedy pouze na muslimy. Pro nemuslimy jsou pak stanoveny speciální normy. Muslima, který spáchal trestný čin mimo území islámského státu (pozn. autorky – tímto

⁴⁶ PELIKÁN, P. *Sunna: pramen islámského práva*. 1. vyd. Praha: Vodnář, 1997, s. 5

označením není myšlena radikální islámská organizace nazývajícím se Islámský stát) nelze trestně stíhat.

Právo šaría není žádným způsobem systematicky členěno. Dělení práva na veřejné a soukromé zde neexistuje, stejně jako neexistují jednotlivá právní odvětví. „*Mluvíme-li o veřejném právu, dodejme, že v islámském právu není rozvinut pojem veřejných institucí a povinnosti a práva i v případě ústavních a administrativních otázek jsou zformulována jako práva či povinnosti jednotlivce.*“⁴⁷ Pojetí trestního práva je velice podobné tomu, které na našem území platilo ve středověku, kdy trestněprávní delikt má povahu soukromoprávní a nárok na reparaci či mstu má rodina poškozeného, přičemž záleží jen na této rodině, zda bude jejich právo vykonáno, což je velký rozdíl oproti současnému pojetí trestního práva, kdy porušení trestněprávních norem je pojato jako útok proti veřejným zájmům. Od počátku 20. století začalo mít převahu sekulární právo a čistě islámské právo se aplikuje v plné šíři pouze na náboženské otázky. Na tomto místě je ovšem třeba podotknout, že náboženství v muslimských zemích tvoří stále velice důležitou součást života. V posledních zhruba 30 letech, dokonce některé státy (Libye, Pákistán, Írán, Súdán) začaly v návaznosti na předchozí modernizační tendence silněji utužovat své islámské kořeny a to, co bylo modernisty vydobyto, vzalo za své a do zákonů opět byla vtělena některá pravidla vycházející přímo ze šaría. „*Od sedmdesátých let nastupuje období opětovné fundamentalistické islamizace trestního práva v řadě zemí: za vlády Zijául-Haka v Pákistánu, v Íránu od vítězství islámské revoluce (1979), v Súdánu podle rozhodnutí Nimajrího (1983), v monarchiích při Perském zálivu (mezistátní dohoda z r. 1982) aj.*“⁴⁸ I přes fakt, že šaría vychází z náboženského práva a v současné době ji nenalezneme v žádném právním řádu v její čisté podobě, tak stále velice ovlivňuje reálnou situaci v muslimských zemích skrze politiku i legislativní proces. Například v Turecku, které je oficiálně sekularizovaným státem, se mnoho lidí řídí islámským právem v oblasti práva rodinného.

⁴⁷ POTMĚŠIL, Jan. *Šaría: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 30

⁴⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 135

Ještě předtím než se začnu zabývat samostatnými trestnými činy proti zdraví, je vhodné nastínit, jakým způsobem islámské právo trestné činy dělí. První oblast zahrnuje trestné činy proti náboženství, druhá oblast činy, které mají soukromoprávní charakter a konečně třetí oblast, která v sobě zahrnuje společensky nebezpečné činy trestané podle úvahy soudce. Někteří autoři ještě přidávají kategorii čtvrtou a tou jsou trestné činy proti vládě. Pouze trestné činy proti náboženství představují podobnou kategorii trestných činů, tak jak je zná naše právo, jelikož jsou stíhány ex officio a od stíhání nelze upustit na základě vůle oběti. Tato kategorie zahrnuje trestné činy cizoložství, falešné obvinění z cizoložství, pití alkoholu, krádež, loupežné přepadení na cestách a odpadlictví od islámu. Islámské právo zná různé druhy zavinění. Jsou jimi přímý úmysl, kvazi-přímý úmysl, chyba a jí podobné případy a nakonec nepřímé zavinění. Tyto druhy zavinění podrobněji rozebírám níže. Souběh trestných činů, přípravu či polehčující okolnosti islámské právo vůbec nezná

Trestné činy proti zdraví, kterými se zabývá tato práce, jsou řazeny do kategorie druhé, tedy oblasti mající na rozdíl od našeho pojetí soukromoprávní charakter. Tato oblast práva nese v arabštině označení Qisas a jedná se o klasické pojetí známé již z Chamurappiho zákoníku „oko za oko, zub za zub.“ Mimo ublížení na zdraví do této kategorie spadá vražda, zabití a poškození cizí věci. Vzhledem k tomu, že jsou tyto trestné činy pojímány jako soukromoprávní, nepřichází zde v úvahu stíhání z úřední moci, ale je na rodině poškozeného zda podá žalobu. Rodina má následně právo na odškodnění (nazývané také jako krvavé peníze), odplatu nebo zadostiučinění. Systém těchto trestů je islámským právem velice podrobně rozpracován. Odškodnění může být určeno jako vyšší množství krvavých peněz, či jako obvyklé množství. Za vyšší odškodnění je považováno do 100 velbloudů vysoké kvality, zatímco obvyklým odškodněním se rozumí do 100 velbloudů nižší kvality. Krvavými penězi také může být tisíc dinárů nebo deset tisíc dirhamů. Ženy obvykle obdrží jen polovinu krvavých peněz co muži. Zajímavé je, že toto odškodnění neplatí obvykle pachatel, ale jeho rodina nebo třeba i kolegové z práce nebo obyvatelé stejné vesnice. V tomto pojetí lze tedy spatřovat jakýsi kolektivní způsob trestu. Peníze jsou placeny formou tří ročních splátek s tím omezením, že každý člen rodiny nesmí přesáhnout určitou částku.

V případě, že částka je menší než jedna dvacetina z krvavých peněz, musí zaplatit sám pachatel. Plná sazba je placena jen za závažnou újmu na zdraví, při které dojde ke ztrátě orgánu, který není párový (například jazyk), zatímco polovina sazby krvavých peněz se platí v případě, kdy poškozený dojde o orgány, které jsou párové (například ledviny). Desetina se pak platí za ztrátu prstu, dvacetina za zub. Podobný způsob výpočtu je pak stanoven pro téměř všechny možné typy poranění. V případě vážných zranění je běžné potrestat pachatele stejným zraněním. Vězení naopak v otázkách trestných činů proti zdraví není příliš hojně užívaným trestem a slouží spíše jako preventivní opatření nebo v něm pachatel čeká do okamžiku, než na něm bude vykonán trest odplaty. Islámské právo vůbec nezná pokuty. Jak již bylo řečeno výše, islámské právo rozlišuje několik druhů zavinění. Pro případ vraždy se zavinění dělí na přímý úmysl, kvazi-přímý úmysl, chybu a nepřímý úmysl. V případech ublížení na zdraví kvazi-přímý úmysl splývá s úmyslem přímým. Odplata přichází v úvahu pouze při určité vymezených typech zranění, u kterých lze provést rovnocennou odplatu. Jedná se například o ztrátu ruky, nohy, zubů apod. Pokud by však obviněný usekl pravou ruku dvěma osobám, on sám bude připraven nikoliv o ruce obě, ale jen o ruku pravou, přičemž, za druhu ruku mu budou vyměřeny krvavé peníze. U ostatních zranění se jako trest uplatňují krvavé peníze nebo určitá procentuální částka z nich stanovená. U přímého zavinění musí zaplatit sám obviněný, zatímco v případě chyby a nepřímého úmyslu platbu provádí jeho širší rodina. Islámské právo zná, stejně jako právo české, jednání v nutné obraně, které nazývá sebeobrana. O případy sebeobrany se jedná tehdy, kdy útok lze považovat za nebezpečný, v případě krádeže v noci, kterou nelze odvrátit jinak než útokem na zloděje a v případě vynucení si přístupu k zdroji pitné vody. Trestní odpovědnost je také vyloučena u toho, kdo vykonává tresty smrti a u muže, který najde svou manželku nebo ženu z jeho rodiny při nezákonné souloži a jejího partnera zbije, či rovnou zabije.

To, že islámské právo není pouhým právem historickým, dokládá i kauza z roku 2009, která se odehrála v Íránu. Amenah Bahrami byla žena, která opakovaně odmítla sňatek s mužem jménem Majid Movahedi. Ten jí jednoho dne během cesty do práce chrstnul do obličeje kyselinu, což ji nejen znetvořilo, ale také oslepla na obě oči. V našem pojetí práva by se v této kauze dalo hovořit o

těžkém ublížení na zdraví. Íránský soudce chtěl tehdy nad Movahedim vynést rozsudek trestu smrti, ale Bahrami zvolila tradiční qisas trest podle islámského práva, tedy odškodnění. Požadovala, aby byl Mohavedi také oslepen na obě oči. V právním procesu má ovšem muslimská žena pouze polovinu hodnoty muže. Soud se tedy chystal vynést rozsudek, který by stanovil trest oslepení pouze jednoho oka, avšak nakonec byla Bahrami udělena výjimka a bylo povoleno oslepení obou očí pachatele. Bahrami se v den výkonu trestu dostavila do Teheránské nemocnice, kde měl místo ni Mohavendiho oslepit její bratr, jelikož ona sama byla slepá. V posledním momentě si však výkon trestu rozmyslela a nakonec se rozhodla pro finanční odškodné, které by ji pomohlo platit léčbu. I přesto, že případ téměř dospěl ke zdárnému konci (alespoň z pohledu islámského práva), tak Mohavendimu byla nakonec udělena milost íránským vůdcem Ajatoláhem Chomejním. I přes nezdárný konec tohoto případu lze na něm však jasně demonstrovat, jak velké místo má islámské právo i v dnešní době.

9 Závěr

Ve vývoji českého práva trvalo poměrně dlouhou dobu, než trestní právo začalo být považováno za právo veřejné a v raném období tudíž postavení trestných činů proti zdraví mělo ryze soukromoprávní charakter, kdy z trestů převažovala krevní msta. Pro procesní řízení bylo typické ordálové řízení, kdy pachatel musel spoléhat na zásah shůry, pokud chtěl, aby byla prokázána jeho nevina. S vývojem státu přicházel i vývoj práva a některé trestněprávní delikty začínaly mít podobu veřejnoprávní. Historickým milníkem pro vývoj trestního práva pak bylo vydání Constitutio Criminalis Josefina. V posledních sto letech na našem území postupně vznikly tři trestní zákoníky a to v roce 1950, 1961 a konečně dnes účinný zákon č. 40/2009 Sb.

Kriminologie řadí trestné činy proti zdraví mezi násilnou kriminalitu, přičemž názory na to, zda mezi kriminalitu násilnou řadíme jen reálné fyzické poškození osoby nebo i násilí hrozící, se různí. Mezi násilné trestné činy nepatří samozřejmě jen trestné činy proti zdraví, ale také mnoho dalších trestných činů napříč všemi hlavami trestního zákoníku. Zajímavé jsou v tomto ohledu policejní statistiky, ze kterých vyplývá, že úmyslná ublížení na zdraví tvoří dlouhodobě kolem 30% všech násilných trestných činů, přičemž nejčastějším pachatelem je muž ve věku do 30 let, méně vzdělaný a pocházející ze sociálně nižší ekonomické vrstvy. V kapitole pojednávající o trestných činech z kriminologického hlediska se zabývám také příčinami vzniku násilného chování a prevencí jeho vzniku.

Stěžejní část této práce tvoří rozbor jednotlivých trestných činů proti zdraví tak, jak jsem si stanovila za cíl v úvodu této práce. Před samotným rozбором jednotlivých trestných činů jsem zařadila kapitolu pojednávající o skutkové podstatě trestných činů proti zdraví. Skutková podstata má znaky obligatorní, kterými jsou objekt, subjektivní stránka, pachatel a objektivní stránka. Vedle těchto obligatorních znaků mohou přistoupit i znaky fakultativní. Z hlediska zavinění lze trestný čin ublížení na zdraví spáchat jak úmyslně, tak nedbalostně. Při výkladu ustanovení § 145 TZ Těžké ublížení na zdraví bychom se neobešly bez judikatury, která velice podrobně rozebírá jednotlivé případy těžkého ublížení na

zdraví tak, jak jsou stanoveny ve výkladovém ustanovení § 122 odst. 2 TZ. Vůbec první novelou bylo do trestního zákoníku včleněno privilegované ustanovení Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky § 146a TZ, které postihuje pachatele, jež spáchal trestný čin v silném rozrušení. Tuto novou skutkovou podstatu hodnotím velice pozitivně, jelikož pokládám za vhodné, aby pachatel, kterého ke spáchání trestného činu vedla omluvitelná pohnutka, byl potrestán mírnějším trestem než pachatel, jež pro své jednání žádnou omluvu nemá.

Jak jsem při psaní této diplomové práce zjistila, tak velký podíl na nedbalostních trestných činech mají zejména trestné činy v oblasti dopravy. Ne tolik zastoupenou, přesto neméně zajímavou kategorií jsou trestné činy ve zdravotnictví a ve sportu. U dopravních nehod je zásadní otázkou, zda pachatel porušil důležitou povinnost vyplývající ze zákona, popřípadě zda hrubě porušil zákony o dopravě. Touto otázkou se bohatě zabývá soudní judikatura, přičemž některá rozhodnutí soudů jsem v této práci citovala. Zda se jedná o porušení důležité povinnosti nebo hrubé porušení zákona, je zásadní zejména z pohledu trestní sazby, kdy v prvním případě pachateli hrozí nanejvýš trest odnětí svobody na čtyři léta, zatímco v případě druhém se jedná o trest, v jeho maximální výměře, dvojnásobný.

Další v současné době poměrně diskutovanou oblastí nedbalostních trestných činů proti zdraví je poskytování zdravotních služeb. Zde hraje zcela zásadní roli poskytnutí souhlasu pacienta s provedením lékařského zákroku. Bez tohoto souhlasu je možné lékařskou péči poskytnout jen ve výjimečných případech. Tématem, které rozděluje společnost na dva tábory je nutnost udělení, respektive neudělení, souhlasu rodiče s poskytnutím zdravotní péče pro nezletilého a nezřídka zde dochází ke střetu mezi základním právem na ochranu zdraví a rodičovskými právy, jejichž ochranu poskytuje LZPS. Pokud rodiče nechtějí udělit souhlas z důvodu svého náboženského vyznání, jedná se o kolizi s právem na svobodu vyznání. Ač já jsem toho názoru, že jakékoliv základní právo, které se dostane do rozporu s nejdůležitější lidskou hodnotou, kterou zdraví bezpochyby je, nemůže nikdy dostat přednost, objevují se i opačné názory. Důkazem toho může být i poslední rozhodnutí Ústavního soudu na toto téma, které, ač za velmi

přísných podmínek, připustilo možnost rodiče odmítnout povinné očkování pro své dítě. V každém případě trestněprávní odpovědnost lékaře může nastoupit pouze za situace, kdy lékař jednal non lege artis, tedy nepostupoval podle medicínských postupů, počínal si nedbale nebo dokonce pacienta neošetřil vůbec. Komplikovanější je situace, kdy lékař léčí bez souhlasu pacienta. Na jedné straně zde stojí zákonný požadavek udělení souhlasu, bez kterého by lékař mimo výjimečné situace zákrok provést neměl, ale na straně druhé je třeba říci, že provedení zákroku lege artis, ač bez souhlasu pacienta, lze jen těžko považovat za závažný a pro společnost nebezpečný čin a tudíž by v souladu se zásadou subsidiarity trestněprávní represe k sankcionování lékaře nemělo docházet.

Poslední kategorií nedbalostních trestných činů, kterou jsem se v této práci zabývala, jsou trestné činy, ke kterým dochází při sportu. Sport je vzhledem k tomu, že u něj hráči s nejrůznějšími úrazy počítají, velice specifickou oblastí. V souvislosti s tímto se při posuzování sportů vyčlenily tři kategorie – teorie rigidního uplatňování právního řádu, absolutní sportovní imunita a modifikovaná trestní odpovědnost. Náš právní řád využívá modifikovanou trestní odpovědnost, kdy sportovec při nástupu na utkání je srozuměn s tím, že může dojít k lehčímu úrazu, ale zároveň při výrazném excesu nepostačí projednání před příslušným sportovním orgánem, ale je na místě realizace trestněprávního postihu. Bojové sporty představují zvláštní kategorii, a jak jsem podrobněji rozvedla v příslušné kapitole, tak já osobně je považuji za jakousi šedou zónu sportovního práva.

Závěrem jsem provedla komparaci české právní úpravy s právní úpravou slovenskou, přičemž jsem dospěla k závěru, že až na některé niance jsou si obě úpravy velice podobné. Vzhledem k mému zájmu o islám a islámské právo jsem na úplný závěr této diplomové práce zařadila kapitolu věnující se porovnání islámského a českého, potažmo kontinentálního práva. Vzhledem k tomu, jak diametrálně odlišné je islámské právo od toho našeho, bylo nezbytně nutné úvodem kapitoly vysvětlit alespoň základní prvky islámského práva a až poté bylo možné přejít k samotnému porovnání. V důsledku posledních událostí ve světě považuji téma islámského práva za poměrně aktuální a hodné naší pozornosti.

10 Seznam literatury

Literatura

- Adamová, K.: Dějiny veřejného práva ve střední Evropě. Přehled vybraných otázek. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 2000
- Císařová, D. a Sovová, O. Trestní právo a zdravotnictví. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2000, 183 s.
- Coufalová, B., Pinkava, J., Pochylá, V.: Trestněprávní odpovědnost ve sportu. Praha: Leges, 2014, 160 s.
- Čírtková, L. Forezní psychologie. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 445 s.
- Drašík, A., Haasch, K., Kučera, P., Rizman, S.: Přehled judikatury, Trestné činy proti životu a zdraví/Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha 2007, str. 388.
- Gřivna, T., Scheinost, M., Zoubková, I. a kol. Kriminologie. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 536 s.
- Chmelík, J. Dopravní nehody. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 540 s.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, 912 s.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 5. vydání, Praha: Leges, 2014, 1248 s.
- Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 455 s.
- Kuklík, J. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha: Linde, 2009, 727 s.
- Kropáček, L. Duchovní cesty islámu. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, 292 s.
- Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 4. vydání. Praha: Leges 2010, 640 s.
- Novotný, O., Dolenský, A., Navrátilová J., Púry, F., Rizman, S., Vanduchová, M., Vokoun, R. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část, Praha: ASPI Publishing, 2004

- Novotný, O., Zapletal., J. a kol. Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, 528 s.
- Pavlíček V. a kolektiv: Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011, 1120 s.
- Pelikán, P. Sunna: pramen islámského práva. 1. vyd. Praha: Vodnář, 1997, 163 s.
- Potměšil, Jan. Šarī⁹a: úvod do islámského práva. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 219 s.
- Staňková, L., Ščerba, F., Vichlenda, M. Násilná kriminalita. Praha: Leges, 2014, 264 s.
- Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1040 s.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. §1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 1464 s.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. §140 – 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 2011 s.
- Tauchen, J, Schelle, K., Frydek, M. a Kuchta, J. Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes. Vydání první. Ostrava: Key Publishing, 2015, 403 s.

Zahraniční literatura

- Schacht, Joseph. An introduction to Islamic law. New York: Clarendon Press, 1982, c1964., viii, 304 p.
- Toman, Ondrej Samaš; Harald Stiffel; Pavol. Trestný zákon: stručný komentár. 1. vyd. Bratislava: Iura Ed, 2006

Odborné články

- Vladislav Jirka: Porušení povinnosti lékaře poskytovat zdravotní péči se souhlasem pacienta a trestní práva [Trestněprávní revue 4/2006, s. 102]
- Pavel Kučera a Michal Ptáček: Několik poznámek k trestní odpovědnosti ve sportu [Trestní právo 1/2009, s. 3]

Zákony

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů
- Slovenský Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

Mezinárodní smlouvy

- Úmluva o lidských právech a biomedicině

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 1968, Sp. Zn. 2 Tz 22/67
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1990, Sp. Zn. 7 Tz 44/90
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14. 7. 1981, Sp. Zn. 3 Tz 20/1981
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012, Sp. Zn. 4 Tdo 436/2012
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 8 Tdo 68/2010
- Zhodnocení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 1965, Sp. Zn. Pls 5/65
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2011, Sp. zn. 4 Tdo 163/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2014, Sp. zn. 6 Tdo 122/2014
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, Sp. Zn. I. ÚS 1253/14

Internetové zdroje

- Trestné činy v dopravě ve světle aktuální judikatury Nejvyššího soudu České republiky. EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo. [cit. 2016-09-03]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/trestne-ciny-v-doprave-ve-svetle-aktualni-judikatury-nejvyssiho-soudu-ceske-republiky-92089.html>
- Nová éra trestního práva hmotného: Starý zákon vs nový zákon. EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatury, právo. [cit. 2016-01-03]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-era-trestniho-prava-hmotneho-stary-zakon-vs-novy-zakon-59450.html>
- Možná trestní odpovědnost za lékařský zákrok bez souhlasu. EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatury, právo. [cit. 2016-10-03]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/mozna-trestni-odpovednost-za-lekarsky-zakrok-bez-souhlasu-100772.html>
- Definice související s potratem a porodem živého nebo mrtvého dítěte pro potřeby statistických hlášení a vyplňování Listu o prohlídce zemřelého. GYNSTART.CZ. [cit. 2015-10-06]. Dostupný z: <http://www.gynstart.cz/messages.php?sid=625>
- Trestněprávní odpovědnost lékaře. Postgraduální medicína. [cit. 2015-10-06]. Dostupný z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina/trestnepravni-odpovednost-lekare-130679>
- A ZZS – Nemůžeme dopustit, aby záchranáři v terénu propadli nejistotě. Komora záchranářů. [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.komorazachranaru.cz/index.php?page=aktualita&titulek=a-zzs-nemuzeme-dopustit-aby-zachranari-v-terenu-propadli-nejjistote>
- Ameneh Bahrami: was I right to pardon the man who blinded me with acid? TheGuardian [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/apr/26/ameneh-bahrami-interview-iran-acid-attack-blinded>

11 Seznam použitých zkratk

KS – Krajský soud

LZPS – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

NS – Nejvyšší soud

OS – Okresní soud

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

TČ – trestný čin

Ústava ČR – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ÚS – Ústavní soud

12 Abstrakt

Cílem této práce bylo podat výklad o trestných činech proti zdraví podle Hlavy I Dílu 2 Trestního zákona. Na úvod jsem se zabývala historií trestných činů proti zdraví. Jelikož tyto trestné činy provází lidstvo od samotného počátku, z čehož vyplývá, že pojmout celou světovou historii by bylo značně obsáhlé, stanovila jsem si za cíl stručně popsat hlavní historické milníky od počátku české státnosti až po současný trestní zákoník.

Další kapitola pojednává o trestných činech proti zdraví z kriminologického hlediska. Vymezila jsem zde jednotlivé typy pachatelů těchto trestných činů, jejich motivaci, příčiny z jakých trestnou činností páchají a v neposlední řadě také možné prevenční prostředky za pomoci kterých lze trestné činnosti předcházet.

Třetí kapitola obsahuje vymezení skutkové podstaty trestných činů proti zdraví. Čtyřmi obligatorními znaky každé skutkové podstaty je objekt, subjektivní stránka, pachatel a objektivní stránka.

Hlavním obsahem práce je pak rozbor jednotlivých trestných činů Hlavy I Dílu 2 trestního zákoníku. Tuto hlavní část jsem systematicky rozdělila do dvou kapitol, na úmyslné a nedbalostní trestné činy. Kapitola o nedbalostních trestných činech pak podrobněji pojednává o trestných činech proti zdraví v dopravě, ve zdravotnictví a ve sportu. Na téma trestných činů proti zdraví existuje velice obsáhlá judikatura Nejvyššího a Ústavního soudu, tudíž jsem v této práci na mnoha místech citovala z jednotlivých soudních rozhodnutí.

Závěrečnou část práce tvoří porovnání české právní úpravy s úpravou slovenskou a s islámským právem. Slovenská úprava neobsahuje od té české žádné zásadnější odchylky, zatímco islámské právo je od práva našeho diametrálně odlišné. V důsledku posledních událostí ve světě mi ovšem přijde vhodné se s islámským právem začít seznamovat trochu více, než tomu bylo doposud.

13 Abstract

The main goal of this diploma thesis was to summarize crimes against health in accordance to Chapter I Title II of the Criminal Code. Firstly I focused on history of the crimes against health. As these crimes were present during the whole human being, my goal was to describe the main historical milestones from the beginning of the Czech state until the publication of the present Criminal Code.

In another chapter I described crimes against health from the criminological point of view. I defined individual types of offenders of these crimes, their motivation, causation why are they committing crimes and last but not least the possible way how to prevent these crimes.

Third chapter contains description of the main elements in crimes against health. There are four obligatory signs of every criminal offence. The object, the subjective point, the objective point and the perpetrator.

Main part of this work is devoted to the analysis of the particular crimes according to Chapter I Title II of the Criminal Code. I divided this part systematically into two chapters – intentional crimes and crimes caused by negligence. Chapter about the crimes caused by negligence describes more detailed crimes against health caused by road accidents, doctors and sportsman. There is an extensive practise of the courts in this field which I took into account and I included some of the significant judicial sentences into this work.

Final part of this thesis consists of comparison of the Czech legislation with the Slovak legislation and with the Islamic law. Slovak legislation does not differ in any substantial way from the Czech legislation, while Islamic law differs diametrically. As a result of last events in the World I find the knowledge of the Islamic law quite convenient.

Název: Trestné činy proti zdraví

Klíčová slova: těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví, lidské zdraví

Title: Crimes against health

Key words: grievous bodily harm, bodily harm, human health